

«Βελτίωση των ηχητικών πολιτιστικών δεσμών μεταξύ διαφορετικών γλωσσικών κοινοτήτων στη Θράκη (EOX GR07 / 3768)»

Υποέργο: «Γλωσσολογική Έρευνα, Αποτίμηση και Διάχυση Αποτελεσμάτων (εργασίες αρμοδιότητας Δ.Π.Θ.)»

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ Π1.1.: ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΥΛΙΚΩΝ (ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ, ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ ΚΤΛ.) ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΓΛΩΣΣΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Το Παραδοτέο Π1.1. (ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ) περιλαμβάνει τα απομαγνητοφωνημένα και μεταγεγραμμένα κείμενα των ηχητικών καταγραφών από τις τρεις γλωσσικές κοινότητες. Οι τελικές ηχητικές καταγραφές έγιναν σε δυο ταξίδια: για την τουρκόφωνη κοινότητα το Νοέμβριο του 2015 και για τις υπόλοιπες δυο -Ελληνική και Πομακική- τον Μάρτιο του 2016. Των επίσημων αυτών ηχητικών καταγραφών προηγήθηκαν, και για τις τρεις κοινότητες, δοκιμαστικές ηχητικές καταγραφές και δοκιμαστική συλλογή υλικού από εμάς και τους επιτόπιους συνεργάτες μας, πράγμα που μας επέτρεψε να αξιοποιήσουμε καλύτερα τους πληροφορητές στους οποίους είχαμε πρόσβαση και να έχουμε μια πρώτη αδρή εικόνα του υπάρχοντος υλικού και των δυνατοτήτων επιλογής αντιπροσωπευτικών κειμένων για τις ανάγκες της έρευνας. Για τη διαδικασία αυτή λήφθηκε υπόψη η υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με την ιστορική και πολιτισμική ταυτότητα των επιμέρους κοινοτήτων της Θράκης.

Από το συνολικό όγκο καταγεγραμμένου ηχητικού υλικού έγινε μια επιλογή των κειμένων που απαρτίζουν το κυρίως σώμα προς αξιοποίηση στην εφαρμογή /πλατφόρμα με βάση ορισμένα κριτήρια:

- Ακουστική ποιότητα των καταγραφών.
- Αναγνωρισιμότητα του εντόπιου χαρακτήρα του υλικού

- Επίτευξη συμμετρικής αντιπροσώπευσης των διαφορετικών ειδών κειμένων των τριών κοινοτήτων ούτως ώστε το τελικό υλικό που προσφέρεται στους χρήστες και αξιολογείται από αυτούς να είναι κατά το δυνατόν ομοιοβαρές.
- Γλωσσική αυθεντικότητα των κειμένων

Τα κείμενα χωρίστηκαν σε κατηγορίες: παραμύθια, τραγούδια, παροιμίες, συνταγές κτλ. Ανάλογα με τη γλωσσική κοινότητα από την οποία προέρχονται κωδικοποιούνται ως Τ(τουρκόφωνη κοινότητα), Ε (ελληνόφωνη) και Π (πομακική). Κάθε κατηγορία κειμένων φέρει συγκεκριμένη αριθμητική ένδειξη: το πρώτο ψηφίο δείχνει το είδος κειμένου και το δεύτερο την εσωτερική κατάταξη του κειμένου μέσα στην κατηγορία του (οι περισσότερες κατηγορίες περιλαμβάνουν περισσότερα του ενός επιμέρους κείμενα). Πριν από κάθε κείμενο σημειώνεται επίσης ένας ενδεικτικός τίτλος (σε πολλές περιπτώσεις τον έδωσαν οι πληροφορητές), το όνομα του πληροφορητή και ο τόπος καταγραφής.

Σε αντίθεση με τα κείμενα από την τουρκόφωνη και την ελληνόφωνη κοινότητα για τη μεταγραφή των οποίων ακολουθήσαμε την πρακτική της απόδοσής τους με το αλφάβητο που χρησιμοποιείται αντίστοιχα για την τουρκική και την ελληνική γλώσσα, στην περίπτωση της πομακικής επιλέξαμε να μεταγράψουμε το γλωσσικό υλικό με μια απλουστευμένη και κατάλληλα προσαρμοσμένη εκδοχή του Διεθνούς Φωνητικού Αλφαβήτου (IPA), που χρησιμοποιείται συστηματικά στην επιστημονική γλωσσολογική περιγραφή των γλωσσών. Επειδή δεν υπάρχει επίσημη, αναγνωρισμένη ή καθιερωμένη γραφή για την προφορική αυτή γλώσσα (ή ποικιλία διαλέκτων), θεωρούμε ότι με το μέσο αυτό αποτυπώνουμε τα κείμενα αυτά γραπτά με τον πιο αποδεκτό επιστημονικά, πιο χρήσιμο και πιο ουδέτερο τρόπο.

Στην περίπτωση των κειμένων από την ελληνόφωνη και την τουρκόφωνη κοινότητα, αρκετά από τα οποία έχουν φωνητική με διαλεκτικά χαρακτηριστικά, αποτυπώνουμε στο γραπτό κείμενο τα χαρακτηριστικά αυτά μόνο με χαρακτήρες από το ελληνικό και τουρκικό αλφάβητο, χωρίς να επιμένουμε σε πιστή φωνητική μεταγραφή, αφού κάτι τέτοιο δεν εμπίπτει στους στόχους της έρευνας.

1. ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΦΩΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Επιλογή – καταγραφή: Γιώργος Σαλακίδης – Αϊσέ Χασάν

T 1 – ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ (MASALLAR)

T 1.1 Köylü ile Kasabalı (αφηγητής: Nazmiye / Ηπιτο)

Bir varkan, bir yokkan evvel zaman içinde kalbur saman içinde küylülen kasabalı varmış. Bunlar bi gün biri demiş, ben demiş toplayım demiş kozalakları demiş götürüyim demiş kasabaya. Kasabalı da demiş: ben de demiş kurbağ boklanı demiş yapağ yerine demiş toplayım, götürüyim demiş küylülere satayım. Ondan sonra bunlar ikisi de cambazlık yapalım istemişler. Almışlar, yükletmişler eşeklerine çuvallanı, çekilmişler yola gidermişler. Rasgelmişler biribirlene. Haydi undan sonra demişler: Sen demişler ne satıyesın?Ceviz. Biri demiş:ben demiş yapağ satıyem. Ha demiş, ikimiz de demiş, değışelim demiş. Sen indir eşeinden yapağları, sen de indir şeyleri, cevizleri. Yüklettirmişler eşeklere, götürmüşler evlere. Garının garısı demiş birinin, kasabalının garısı demiş: Getir bakam demiş cevizleri kıralım. Bi de ne bakıyalar kozalak dolu. Öbürü de demiş ben de demiş iğireyim demiş yapağlamı demiş. Bi de bakıy u da yemyeşil gurbağ boku. Undan sonra unlar bi gün gene gelmiş bi zaman raslaşmışlar. Arkadaş demiş biz demiş ikimiz de demiş çok cambazız demiş. Biz demiş bi ağaya demiş çoban girseke,bi yerde olalım ikimiz. Girelim demişler, anlaşmış ikisi, girmişler bi ağaya çoban. Ama bi ineğe iki sırtmaç undan sonra biri gitmiş bi gün, u inekte çok yantalmış. Ha orda a borda goca gün hiç oturtmamış unu. Ağa gene öbürünü hiç oturtmamış, ha orasını paklattırmış ha borasını paklattırmış, unu hiç otutmamış goca gün.Neyse , akşam olmuş toplaşmışlar gene. Arkadaş demiş nası geçti bugün demiş günün demiş. Çok iyi demiş, yarın yorganı da alıyem demiş, uyumak için. Senin nası geçti demiş. Benim de çok raat demiş, ağa demiş oturdum kütüün üstüne, sildim, süpürdüm demiş, bi kave getirdi içtim demiş, çok raatım iydi demiş. Neyse sonaki gün, biri gidiye, alıy yorganı da öteki, gidiy inek otlatma. Biri gene paklayı damı, undan sonra oturiya kütüün üstüne, kave bekliye. Ağa gelirmiş şimdi, bi tükürümüş, çabuk demiş borasını da pakla, ne oturiysen orda. Öbürü de şimdi inek uyutçak beniye diye yorganı da tartaklarmış, orda yorgan, borda yorgan, pultuzak olmuş yorgan. Undan sonra bize demişler, gene akşam olmuş toplaşmışlar. Bu demiş ağanın demiş garısı veridir bu akli demiş.Bizi demişler hiç dinlendirmiye. Sesleyelem kam ne gonusuyalar. Bi de gidiyeler undan sona. Demiş ağa inen altında demiş bi küp , bi çölmek altın vardı dermiş, unnarı bulmasınlar çobanlar. Bunlar da usulcanak bi saklanıyalar bi de gidiyeler, bakıyeler ağalar yok bişey inen altında. Kazma mazma yokmuş. Undan sonra

bunlar duydukları gibi bi gazıyalar unun altını, alıyalar çölme, aydi kaçıyalar o akşam. Saba kalkıye a! araye yok. Ah demiş , gitti altınlar. Neyse bunlar u altınları üleşmişler, bi tane gene galmış. Galmış ama şimdi u altını almış kasabalı, ben demiş ifaklattırım demiş, sen demiş filan gün gel. Adam gitmiş , yok. Taa demiş, ifaklatmadım. Neyse , filan gün gel. Gene yenden gene gitmiş, gene demiş ifaklattıramadım demiş. Undan sonra bi gün gene gitmiş , a! ah demiş: garı, arkadaşım nerde demiş. Arkadaşın demiş rametli oldu demiş. Aa üle mi demiş, ha demiş ben demiş giderim demiş unu dolaşmağ. Alıy bi çan, bi kısım da keçi boku. Kaçarmış mezarın üstünde, tumbül, tumbül, tumbül, tumbül, çanı çalarmış. Arada gene gumaindan basalarmış, şeyi gumak da bırakmışlar mezarın üstünde , hava alsın diye. Salarmış, be hayırsız keçi demiş , nası rastlattırıyesin bu gumağ bu gadar dermiş. Neyse bi iki sefer dolanmış üle , salmış. Çık çık arkadaş demiş bıkam demiş , keçi meçi diil demiş, ben geldim gene demiş. Ah be arkadaş demiş, al sen demiş hakkını demiş, kurtuluş yok bundan demiş, bu borcu ödecez demiş. Çıkmış , ifaklatmış ödemişler. Büğüne bugün yaşarmışlar.

T 1.2 Çingene Güveyi (αφηγητής: İbrahim / Καλαμόκαστρο)

Ee, eskiden bugünkü gibi vasıtalara sık sık, gidim gelim yokmuş. Hiç yanındaki köy birbirini tanımazlarmış. Böyle bir zamanda bir çingenenin çocuğ bir zengin bir ailenin kızıyla evlenmiş. Evlendikten sonra bunlar ilk bayramlarda orey gitmek biraz uygun gelmezmiş. Heralde kız biyenmez de kalıra yerindeye diye, bunlar da ilk bayramda yalnız olarak gitmiş güvey, kaynanasına-kaynatasına. Gittiği zaman kaynanası u kadar güzel yemek yapmış kii, o kadara çingene güveyin ağzında kalmış ve sormuş kaynana demiş: Bu yemek çok tatlı demiş, nası yaptın bunu? E demiş yaparız biz. Kızın da yapar mı bunu? Elbette demiş getirirsen malzemeyi, aşerini elbet yapar. Bu da şimdi adına ne derler bunun demiş. Bunun adına Bumbar Dolması derler. Bumbar Dolması kalın barsaklardan çıkarılıp, içine dolduruylar malzeme, ciğerinnen şeyinnen, her bi malzemesinnen ve sonra unu pişirip, çok güzel bi yemek oluy gerçekten. Bu şimdi yatmamış orda, yidikten sonra da çıkmış kapıdan, çıktıktan sonra dönmüş geri, kaynana nedi u yemen adı? Bumbar dolması demiş. On adım gitmiş, gene unutmuş. Gene sormuş. Kaynana nedi u yemen adı? Bumbar dolması be oğlum demiş. Bu şimdi Bumbar dolması, bumbar dolması derkeydin çevirmiş bu lafı Hambar Dolmasın demeğ. Hambar dolmasın, Hambar dolmasın, Hambar dolmasın....Bu şimdi bi çiftçi de çift sürürmüş, tulum ekermiş o zamanlarda öküzlerle çift haydi, haydi. A ben demiş, bu ne diy bu çingene be kendi kendine. Ben demiş uğraşım da bu Hambar Dolmasın diye, demiş. Ne demekmiş dolmasın hambar, dua ediy. Oha di hayvanlara, hayvanlar da duruy. Uzun vendere, uzun sopa, değnek vardı o zamanlar, vendere derlerdi. Undan sonra u vanderelen dirişi una bi sopadan geçiriy unu, ne deyim be ağcazım, yapma be ağcazım ne deyim be ağcazım. Bereketli olsun deceğsin, demiş. Bereketli olsun, bereketli olsun, bereketli olsun...Fakat bu bereketli olsun ama, çiftçi içindi. Biraz ileri gittikten sonra çoban gene eskiden bit de vardı insanlarda. Bugünkü gibi diildi. Çoban

da çıkarmış şeylerini, bitlerini temizlemiş ama o bereketli olsun...Çoban bu sefer sopasınnan ben unnarı yok etmeğ istiyim, sen gene bereketli olsun, diysin. Una da bi çoban sopasından geçiriy unu. Undan sona ne deyem be ağcazım. Cinsi sünsün de, diy. Cinsi sönsün, cinsi sönsün.Bra gelirkeydin bi Hristiyan ölmüüş. Öldükten sona, tam mezarla götürdükleri sırada karşı gelmiş. Bu da cinsi sünsün, cinsi sünsün. Aa, bu bize cinsi sünsün deyi, aa...Bırakiyeler ore ölüyü, bu hristiyanlar da bi sopadan geçiriyler unu. Tokat , mokat.. Ne deyem be ağcazım, yapma be ağcazım, ne deyem ? Kışalacasın demiş hastalığ kışaa,decesin , demiş. Fakat şimdi başka bi küye gelirkeydin, eskiden biz derdik sarı asma. (siz nası diysiniz bunlara?) Sarı asma deyiler. Bi kuş kınalı üle sarılı, sarı sarı incirlerde incir ağaçlarda, üzümelerde,bağlarda üle şeyler yiyiler (Ne diysiniz bunlara?) Ha, neyse tamam, avcı kayrı kez almış, (hüüv)bu kışaa dermiş. Taa çok gördü beni şimdi kışa demezseydim düğceke deye, taa kışaa demiş. Gır, uçmuş sarı asma da. Avcı vuramamış hiç bi tane. Bu sefer öfkelenmiş una silanın dipçinnen paat, küt. Yapma beyav, napeyim süle ne deyem, nası yapeyim? Sine sine gitçeğsin, demiş. Sine sine ama beriye gelerkeydin, tamaam artık bostanlar varmış, karpuzlar, bekçi de orda tee yüksek bi ağacın üstünden bakarmış. Ha dermiş bu karpuz çalmağ geliy ama, ha bakalım şimdi hangi karpuz gircek?Hangi karpuz gircek?Bakıy, niyeti yok unun karpuz çalmakta, üle sine sine gidermiş: Bu demiş du bakam gideyim, bi sopa şişiriy beline. Yapma be ağcazım niçin vuruysun beni be ağcazım? Karpuz çalmağ gidisin. Be hayır be, bilmem ne... Nası gideyim? Kaykıla kaykıla gitçeğsin demiş. Ne bu sine sine gidiysin. Undan sonra kaykıla kaykıla, ama artık evine de gelmiş. Geldikten sonra, tamam , kapıdan gelceğ zaman kaykılırmış. Bu sefer eskiden kapılar biraz hem alçaktı, hem biraz örtülüdü, yoktu nerde bulacak, biraz örtülü, tak kafası vurmuş. Bi tane gene geri çıkmış, gene “karıbaşa” unlar üle derler, “karıbaşa” . Ne var, demiş. Geti baltayı ordan demiş. Be napçan? Kesçem bunu geçemiyim, demiş. A, be sinsene. Sinersin sen demiş yi sopayı da, sinersin. Ben başıma gelmedik, kalmadı. Geti borey sen baltayı. Alıy baltayı, pata pata kesiy, üle geçiy ordan. A be noldu?A be ne olacak demiş annen güzel bi yemek pişirdi, demiş, adını da unuttum demiş. Borey gelince demiş başına gelmedik kalmadı, demiş. Hepsi de birer kere sopa çektiler. Keşke öğrenmeyedim u yemeğ, demiş. Be üledi büledi, neyse bu büle kalmış. Bir zaman geçtikten sona, iki ay, on gün sonra Ramazan Bayramından iki ay on gün sonra Kurban Bayramı gelir, bizim. Kurban Bayramında yolda yayan yürüyelek giderlermiş. Giderleykeydin karısı demiş: Orda bak sofrada şimdi orda demiş terbiyennen yi yeme, demiş. Yapma terbiyesizlik demiş. Bi şey görmemiş gibi, sen de orda ayak uydur unnarın töresine demiş. Sen gene beni türtüver demiş, yemek ne zaman bakarsan demiş güzel, yemim türtüver beni demiş, ben demiş aklım başıma gelsin. Eeee, geliler artık giriler hoşbeş ağşam yemeğ oluy. Getiriyler kayrı yemekleri. Çeşit çeşit börekler, pilavlar etler be çorbalar, her şeyler getiriyler. Getiriyler ama taam bi kaşık almış, o gene kedi varmış unnarda. Bi kedi istermiş yemek, kafasınnan hururmuş. Hemen yarabbi şükür demiş, çekilmiş kenara. Be yisene be yisene. Hayır demiş, yimemiş. Ama bu saat geldikten sona artık, yatçaklar, yatmışlaar. E bunnar tabi iki kişi bi odada başka yokmuş, onnar gitmişler öte odaya başkaları.Bunnar kalmışlar iki, odada. Karıbaşa, karıbaşa! Ne var, demiş. A, be ben acıktıma demiş. A, be sen zeten yimedine demiş. E sen beni türtüverdün ya demiş. E türttüysem, ben türtmedim seni. Kedi hurmuş sana demiş. Ben türtmedim seni. Ayy

ne yapayım? Ta orda demiş dolapta al hepsiceğini dolabın üstünde yi demiş. Eskiden musandıra derlerdi, yorganları döşekleri dolaba koyarlardı. Beri tarafta yemek düzelve çanak çölmek durdu. Bu tarafta da banyo dolabı vardı. Yoktu bugünkü gibi son sistem banyolar. Eh, onun üstü de boştu. Bu sefer yidiği yemekleri kaldırmışlar orey. Te demiş kalk al ordan, demiş,yi yiceğini.İndiriy sofrayı olduğu gibi, girişiy kalan çorbalara yi bakam çorba, etler, pıllaflar. Hiç o kadara nefis , hiç o kadara lezzetli, hiç bırakamazmış. Yi bakalım, yi bakalım bi de üstüne bi tas ta yurt içmiş, yatış u yatış. Yatış ama bu kadar şıştinen karın ne olur? (şimdi biraz ayıp olcak ama) Undan sona tamaam yelleneyim demiş. Haar diye doldurmuş borey kadara. Undan sona sabağ olmuş hiç kalkmazmış. Kız demiş: Ana be demiş anasına, git bakam demiş ne yapmış, sıçmış mı, napmış u demiş. Kalkamıy kalkmıy demiş. Aa, du ben gideyim demiş, kaynanası. Şimdi adını çarmış: Hüseyin, Hüseyin! Aaa ilk evela hiç ses çıkarmamış, iki üç defa, dört defa. Haa! Demiş. Kalk bakam be çöcüm hasta mısın, demiş. Ne oldu, niye kalkmadın sen? Aah demiş kaynana demiş, bi rüya gördüm ama demiş bi fena rüya demiş. Hiç sorma demiş. Annat bakalım ne rüya gördün demiş ne olacak demiş: Minarenin üstüne minare koydular demiş, minarenin üstüne başka bi minare demiş, üstüne de demiş bi sini koydular demiş. Sininin üstüne bi iğne demiş, iğnenin üstüne de bi yumurta demiş. Yumurtanın üstüne de beni koydular demiş. İncecik de bi yel demiş esti. Ha düştüm, ha yumurta ezilcek, kırılacak, iğne gitçek başıma, ha ben yere düşçem, derken demiş kaynana sen olsan ne yapardın?demiş.Ne yapacam altıma işçerdim korkudan demiş. E ben gene sıçtımya demiş. Aa kalk demiş madem sıçtıysandın demiş, insan yapar bunu. Undan sona bunu alıylar kuyudan çıkarıylar kufayı atıylar atıylar yıkıylar, hadi bakam uğrattırıylar. Masal da burda sona eriy.

T 1.3 Çoban ile ırgat (αφηγητής: İbrahim / Καλαμόκαστρο)

Eski zamanda, çok eski zamanlarda her ahalede zenginner fakirlerden birer çobannan birer de çiftçi tutarlardı. Çiftçilere ırgat derlerdi, çobana da çoban derlerdi. Fakat bu çobannanlar ırgatların yerleri ayırdı. Hayvannarın yanında ve yahut koyunnarın yanında birer oda, yatıp kalkarlardı orda. Bi gün böyle aylak kalmışlar, işi bitirdikten sona çobannan ırgat görüşürlermiş, pehlivanlık yaparlarmış. Bi güpürtü, bi lapırtı ağlan kadıncaz demiş ağa: kadın demiş, sakın demiş bizim hazineyi çıkarmasınlar bunnar be. Hazine biliysin ?Çıkarmasınnar bunnar. Hayır be demiş adam gene. Unnar oynuylar demiş. İyi ama çöcük duyuy bunu küçük çöcük, altı yedi yaşlarında bi çöcük varmış. Gidiy unnara: heey demiş sakın bizim hazineyi çıkarmayasın. Hayır be kadaşım demiş çıkarmayız hazineyi. Nerde u demiş. Te borda demiş. Haa, gece olduktan sona bu

çobannan ırgat bunu, borda dedi demiş,du bakalım bakalım. Bi de bakıylar koca bi teneki altın, orda. Çıkarıylar bunnar bu altını, altınarı çıkarıylar ama şimdi nası üleşçekler. Biri istermiş hepsini alsın, öteki istermiş hepsini alsın. Kaçırıylar bunar şimdi uzak bi ormanın içine dalıylar. İy ama acıkmişlar, bi günlük diil. Acıktıktan sona salıy birini öteye, bu ırgat olan çobandan saklıya diye, başka bi yere gidıy, bulunmasın bu diye. Fakat acıkmişa, şimdi ben diy bu çoban ya diy nası bulcam bunu? Yok diy. Haa, ben diy kılık diğıştiry, kıyafet diğıştiry, başlıy? Simitçii! Simitçii! Acıktıya. Ha,demiş u da. Çıkaym şimdi ben buna simit alayım karnımı doyrayım. Simitçii gel borey gel, simitçi gel borey gel, haa sen şimdi demiş şimdi, çobana bu simitçi olan. Yani şimdi beni çarıysın ha! Ge bakam borey. Bi de gidıy bakıy, a be demiş sen neye kaçtın. Hayır, be demiş kaçmadım ama, beni korkuttular, bilmem ne yalan malan. Gidiylar şimdi simit ...o da biraz şey yaptıktan sona, bu ırgat şimdi eve kaçıy, evine kaçıy. Kaçtıktan sona, bu nerde , nerde? Evinde gidıy. Evinde gidıy buluy bunu çoban. Çoban diy ki, nerde filan aga beyav. Mesela Hasan aga nerde? Eh, borda çok hasta yatıy, altına da yufka yapmışlar, yufka yapmışlar, çarşafın altına yufkaları koymuş, döndükçe çatır,çatır: Ayy! Kemicikerim, vaay! Kemiciklerim. Bu sefer yufkalar da çatır, çatır kırılırmış. Kırıldıktan sona kemikleri kırılıy gibi sülermiş. Derkeydin bu üledi, büledi ya madem demiş iy oldunen gelcem bak. Gelcek ama bu sefer öldü yapıy, koyi bi, kazıylar bi mezar koyular , bi de boru hava alsına deye koyular. Annamış çoban bunun sahte öldüğünü. Undan sona ben demiş çıkarcam, görcem, dua da dua okucam demiş. Be yapma, etme çıkarıy çık bordan demiş. Neyse niayet paraları kavgalan mavgalan alıylar paraları taksim ediyler. Masal da borda bitiy.

T 2 – ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ (TÜRKÜLER)

T 2.1 Debreli Hasan (τραγουδιστής: Mümin / Λινό)

Drama köprüsünü bre Hasan gece mi geçtin?

Hasan gece mi geçtin?

Ecel şerbetini bre Hasan ölmeden içtin

Ecel şerbetini bre Hasan ölmeden içtin

Anadan babadan bre Hasan nasıl vazgeçtin, nasıl vazgeçtin?

At martini debreli Hasan dağlar inlesin more Hasan

Drama maphusunda bre Hasan dostlar dinlesin

Mezar taşlarını bre Hasan koyun mu sandın?

Hasan koyun mu sandın?

Adam öldürmeyi bre Hasan oyun mu sandın?

Adam öldürmeyi bre Hasan oyun mu sandın?

Drama maphusunu bre Hasan evin mi sandın?

Hasan evin mi sandın?

At martını debreli Hasan dağlar inlesin

Drama maphusunda bre Hasan dostlar dinlesin

At martını debreli Hasan dağlar inlesin more Hasan

Drama maphusunda bre Hasan dostlar dinlesin

T 2.2 Penceresi yola karşı (τραγουδιστής: Mümin / Λινό)

Penceresi yola karşı penceresi yola karşı

Gelen geçen atar taşı gelen geçen atar taşı

Benim yarım kalem kaşlı benim yarım kalem kaşlı

Var ara eşini eşini vay vay , saysana liralının beşini vay vay

Var ara eşini eşini vay vay , saysana liralının beşini vay vay

Çay başında gördüm seni, çay başında gördüm seni

Kaşlarından bildim seni, kaşlarından bildim seni

İnkâr etme sevdim seni, inkâr etme sevdim seni

Var ara eşini eşini vay vay , saysana liralının beşini vay vay

Var ara eşini eşini vay vay , saysana liralının beşini vay vay

T 2.3 Berber ođlan (τραγουδιστής: Mümin / Λινό)

Ocak başında kaldım ince fikre daldım

Her kapı kakılıřta berber geliyor sandım

Her kapı kakılıřta berber geliyor sandım

Aaah! Aaah! a berber ođlan, ođlan boynuma dolan

Aaah! Aaah! a berber ođlan, ođlan boynuma dolan

Ocak başı mermeri ben severim berberi

Trař eder beyleri mis kokuyor elleri

Trař eder beyleri mis kokuyor elleri

Aaah! Aaah! a berber ođlan, ođlan boynuma dolan

Aaah!Aaah! a berber ođlan ođlan boynuma dolan

T 2.4 Mehmed'im (τραγουδιστής: Mümin / Λινό)

Tren gelir yamandan

Görünmüyor dumandan

Tren gelir yamandan

Görünmüyor dumandan

Mehmedim öksüz kalmıř

Hem anadan babadan

Mehmedim öksüz kalmıř

Hem anadan babadan

Mektep önü taşları

Mehmed'imın kaşları

Mektep önü taşları

Mehmed'imın kaşları

Mehmed'imi vuranlar

Mektep arkadaşları

Mehmed'imi vuranlar

Mektep arkadaşları

Yılana bak yılana

Kıvrım kıvrım dolana

Yılana bak yılana

Kıvrım kıvrım dolana

Mehmed'imi kaybettim

Bin altın var bulana

Mehmed'imi kaybettim

Bin altın var bulana

T 2.5 Fethiye (τραγουδιστής: Osman / Πολύανθος)

Anne ben ne ettim teyzeme gittim

Anne ben ne ettim teyzeme gittim

Teyzemden gelirken annem can telef ettim

Teyzemden gelirken annem can telef ettim

Gelme ölüm gelme üç gün ara ver

Gelme ölüm gelme üç gün ara ver
Al başımdan kanlı bezi götür anneme ver
Al başımdan kanlı bezi götür anneme ver
Sendelli çeşmeleri ne gür akıyor
Sendelli çeşmeleri ne gür akıyor
Kara gözlü Fethiyem baygın yatıyor
Kara gözlü Fethiyem baygın yatıyor
Gelme Halil gelme benim üstüme
Gelme Halil gelme benim üstüme
Kara gözlü Fethiye derler ismime
Kara gözlü Fethiye derler ismime
Poş poş köprüsünü seller mi aldı?
Poş poş köprüsünü seller mi aldı?
Fethiye'nin yavrusu ellere kaldı
Fethiye'nin yavrusu ellere kaldı
Gelme ölüm gelme üç gün ara ver
Gelme ölüm gelme üç gün ara ver
Al başımdan kanlı bezi götür anneme ver
Al başımdan kanlı bezi götür anneme ver

T 3 – NANOYPIΣMATA (NİNNİLER)

T 3.1 Uyu yavrum (τραγουδιστής: Hatice / Κομοτηνή)

Uyu yavrum, uyanacak günler var

Uyu yavrum, uyanacak günler var
Sen uyurken, ben ağlarken ninni
Sen uyurken, ben ağlarken ninni
Ninni yavrum, ninni bebeğim ninni
Ninni yavrum, ninni meleğim ninni
Uyu yavrum, gene şimşek çakıyor
Uyu yavrum, gene şimşek çakıyor
Şehit baban gelmiş, bize bakıyor
Şehit baban gelmiş, bize bakıyor
Yarasından kızıl kanlar akıyor
Yarasından kızıl kanlar akıyor
Dur bağlayım o yarayı ben, ninni
Dur bağlayım o yarayı ben, ninni
Ninni yavrum, ninni bebeğim ninni
Ninni yavrum, ninni meleğim ninni

T 3.2 Nenni nenni (τραγουδιστής: Hatice / Κομοτηνή)

Nenni nenni de nennisine
Dün sabah gitmiş teyzesine
Taze suğan, kuru mamalar
Doldurmuşlar heybesine nenni
Hu,hu,hu, bebeğim nenni
Hu,hu,hu, yavrum ninni
Hu,hu,hu, bebeğim nenni
Hu,hu,hu, yavrum ninni
Nenni nenni de nennisini var
Küçük yavrumun uykusu var

Nenni nenni de nenni
Uyusun, büyüsün nenni
Tıpış tıpış yürüsün nenni
Hu,hu,hu, bebeğim nenni
Hu,hu,hu, yavrum ninni
Nenni nenni de nennili bebek
Yan yan yürüyor fetan bebek
Benim bebeğim pek küçücük
Şimden sonra büyüyecek nenni
Hu,hu,hu, bebeğim nenni
Hu,hu,hu, yavrum ninni

T 3.3 Dandini dandini (τραγουδιστής: Hamdiye / Κομοτηνή)

Dandini dandini dasdana
Danalar da girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı
E,e,e,.....

T 4 – ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ (ΑΤΑΣÖZLERİ)

(αφηγητής: Ayşe / Κομοτηνή)

1. Ağlamayan kızana meme verilmez.
2. Aleme kuyu kazan kendi düşer içine.
3. Anasına bak kızını al, hastarına bak bezini al.
4. Armudun güğnüsünü kaplumbağalar yermiş.
5. Çok söz yalansız, çok para haramsız olmaz.
6. Çok gülmenin sonu ağlamaktır.
7. Dereyi görmeden paçaları sıvama.
8. Devletli yanını kaşısa, fukara para verecek sanar.
9. Eşeğe kızıp semerden öfke alınmaz.
10. Ev alma, komşu al.
11. Fukara samanlıkta yatar, padişah rüyası görür.
12. Kasabalıyı et, köylüyü inat batırır.
13. Kurdun yavrusu gene kurt olur.
14. Olmayacak duaya amin denmez.
15. Sonradan görme, dininden dönme.
16. Meyve veren ağaç taşlanır.
17. Yerin kulağı vardır.
18. El öpmekten dudak aşınmaz.
19. Garip kuşun yuvasını Allah yapar.
20. Hocanın dediğini yap, yaptığını yapma.

T 5 – ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ (BATIL İNANÇLAR)

(αφηγητής: Ayşe / Κομοτηνή)

1. Merdiven altından geçmemek.
2. Gece aynaya bakmamak ve tırnak kesmemek.
3. Kara kedi yolunu keserse, uğursuzluk gelir.
4. Yemin ederken sağ ayağını kaldırırsan yemin kabul olmaz.
5. Çarşamba günü bir işe başlarsan, işin çarpık gider.
6. Sağ avucun kaşınırsa para gelir, sol avucun kaşınırsa para çıkar.
7. Bir şeyi kırk defa söylersen, olur.
8. Çocuğun üstünden atlarsan, boyu kısa kalır.
9. Giysilerini ters bırakırsan, işlerin de ters gider.
10. Ayna kırarsan evde kalırsın.

T 6 – ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΕΙΣ ΠΑΙΔΙΩΝ (ÇOCUK OKŞAMALARI)

(αφηγητής: Ayşe / Κομοτηνή)

1. Anasının kuzusu
2. Çirkinim
3. Sidiklim
4. Pamucuğum
5. Altın topum
6. Kıymetlim
7. Koca bebeciğim
8. Maymuncuğum
9. Al yanaklım
10. Mavişim

T 7 – EYXES KAI KATAPEΣ (DUALAR VE BEDDUALAR)

(αφηγητής: Ayşe / Κομοτηνή)

EYXES (DUALAR)

T 7.1 Καθημερινή ζωή (Gündelik Hayat)

1. Çok şükür
2. Kolay gelsin
3. İyi günler
4. Pazar ola
5. Elhamdülillah
6. Bereketli olsun
7. Hayırlı işler

T 7.2 Γιορτές (Bayram)

1. Bayramınız mübarek olsun

2. Allah tekrarını nasip etsin
3. Hayırlı bayramlar

T 7.3 Γέννηση (Doğum)

1. Yaşı uzun olsun
2. Bahtı açık olsun
3. Allah analı babalı büyütsün

T 7.4 Γάμος (Düğün)

1. Tebrik ederim
2. Hayırlı olsun
3. Allah bir yastıkta kocatsın

T 7.5 Θάνατος (Ölüm)

1. Başınız sağ olsun
2. Mekanı cennet olsun
3. Allah kabir rahatlığı versin

T 7.6 ΚΑΤΑΡΕΣ (BEDDUALAR)

1. Allah belanı versin
2. Kıran gelsin kafana
3. Allah sana daha beterini versin
4. Kör olası
5. Boynu devrilesi
6. Yere batası
7. Allah seni bildiği gibi yapsın
8. Bin beter ol

T 8 – ΣΥΝΤΑΓΕΣ ΦΑΓΗΤΩΝ (YEMEK TARİFELERİ)

T 8.1 Akıtma (αφηγήτρια: Nazmiye / Ήπιο)

A, şimdi akıtma tarifini vercem. Başta suyunu koyarız, gararınca undan sona garız, un koyarız içine, tuz atarız, hemen sulan, tuzlan, unnan garız. Undan sona kayayı koyarız hateşe, kayada akıtma diyiz biz una, kayayı koyarız ateşe pişiriz incecik, açarız unu, dökeriz hamuru üstüne , undan sona tavuğ , yerli tavuk , semiz olacak, pişiriz unu, bayaca sulu bırakırız, içine sağ yağ da koyarız. Undan sona u çörekleri pişiriz , keseriz, dilim dilim keseriz, dörtçap dörtçap, dizeriz tavaya unu undan sona etin suyunnan ıslarız, etlerini de üstüne bi dökeriz afiyet olsun deriz yeriz.

T 8.2 Kesikli Börek (αφηγήτρια: Nazmiye / Ήπιο)

Şindi biz kesikli börek yaparız, yufkasını kendimiz açarız. Yımırta kıruz yufkanın içine yuğruz sulan,sulan olsun,sütlen olsun. Açarız yufkasını, içine undan sonra bulgur, bulguru gaynattırız, ölçülen koyarız bulgurunu, pişiriz. Nane , suğan , tuz her şeyini atarız içine , ulaşık ta koyarız, kesik yurt kesigi. Undan sonra döşeriz unu , altını , üstünü ocakta gızattırız. Bu gene börek tarifimiz.

T 8.3 Kaşnika (αφηγήτρια: Hamidye / Κομοτηνή)

Şindi kaşnika: Mısır unundan kaşnika. Mısır unu, yoğurt, süt, yumurta,yağ, biraz kabartma tozu, soda. Bunnarı karıştırıp bir krema gibi yapıyorsun, pırasaları ince ince doğrayıp içine koyuyorsun. Bunları güzelce bir kek hamuru yapıp tepsiyi yağlıyorsun, tepsiye yayıp, fırına koyuyorsun , biraz kırmızı biber ekuyorsun üzerine , fırından çıktıktan sonra keserek ayranla ikram edilir . Afiyet olsun.

T 9 – ANEKΔΟΤΑ / ΚΩΜΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ (FİKRALAR)

(αφηγητής: Ayşe / Κομοτηνή)

T 9.1 Hocanın Mektubu

Bir gün Hoca'ya komşusu gelmiş: Hoca, oğlum Atina'da, ona bir mektup yazar mısın? demiş.

Hoca, ' Ben Atina'ya gidemem' demiş.

'Ama, demiş komşusu, sana Atina'ya git demedim ki...'

Hoca : ' Sözü uzatma' demiş, benim yazım kötü, mektubu okumak için kendim gitmeliyim'.

T 9.2 Anteni de İndir

Bir gün tütünleri kontrol etmek için ilgililer ev ev dolaşıyorlardı. Yanımdaki arkadaş amcama:

- Biraz sonra size geleceğiz, dedi.
- Peki olsun, dedim.
- Peki olsun, deme...Televizyonu sakla, mümkünse antenini de indir. Zenginsin diye tütününün fiyatını düşürürler, dedi.

T 9.3 Nasrettin Hoca: Doğuran Kazan

Hoca komşusundan ödünç bir kazan alır, kazanı geri verirken içine bir kazan yerleştirir.

Komşusu sorar:

—Bu ne?

—Senin kazan doğurdu der hoca da, komşu çok sevinir.

Aradan bir kaç gün geçer, hoca yine komşusuna gider, bir iki gün kullanmak için kazanı ister.

Komşusu:

—Hay hay baş üstüne der, kazanı sevinerek hocaya verir. Aradan oldukça uzun bir zaman geçer. Komşu kazanı geri gelmeyince hocanın evine gider, sorar:

—Bizim kazan ne oldu?

—Sizin kazan mı? Sizlere ömür der, hoca.

Komşu şaşırır:

—Aman hocam, kazan bu, nasıl ölür?

Hoca:

—Komşum, kazanın doğurduğuna inanıyorsun da, öldüğüne neden inanmıyorsun? der.

T 10 – “MANTINAΔΕΣ” (MANİLER)

(αφηγητής: Ayşe / Κομοτηνή)

T 10.1 Ερωτικές «μαντινάδες» (Aşk Manileri)

Tarlası ayrıklıya

Ben gitmem çarıklıya

Allah nasip eylesin

Boynu kravatlıya

Ev ardında haşlama

Haşlamayı taşlama

Ben nişanlı değilim

Dünürçüyü boşlama

Köyümün çardakları

Dizilir bardakları

Ben yarimi tanırım

Pembedir yanakları

Cici pabucum cici

Gezdiğim çimen içi

Benim de sevdiğim

Kavrulmuş badem içi

Su gelir akmak ile

Ne çıkar bakmak ile

Çirkin güzel olur mu

Çok altın takmak ile

T 10.2 «Μαντινάδες» του Ραμαζανιού (Ramazan Manileri)

Sarı keçiyi otlatırım

Yardan yara atlatırım

Bahşişimi vermezsən

Bu davulu patlatırım

Güle geldim kapınıza

Selam verdim topunuza

Bahşişimi vermezsəniz

Darılırim hepinize

Pilavın kokusu geldi
Maninin arkası geldi
Bahşışimi yolla beyim
Gözümün uykusu geldi

Ay'ı gördüm hilal oldu
Bir ramazan hayal oldu
Bahşışimi bolca aldım
Hizmetlerim helal oldu
Eski cami direk ister
Söylemeye yürek ister
Benim karnım tok ama
Arkadaş börek ister

Ενδεικτική βιβλιογραφία για το γλωσσικό υλικό της τουρκόφωνης πολιτισμικής κοινότητας της Θράκης

1. **Arda** Osman – **Salim** Reşit, *Öyküsüyle Notasıyla Batı Trakya Türküleri*, Κομοτηνή 1994
2. **Dede** Abdürrahim, *Batı Trakya Türk Folkloru*, Ankara 1978
3. **Halil Halil** İlknur, *Nesilden nesile Batı Trakya*, İstanbul 1993 (μεταπτυχιακή εργασία)
4. **Kappler** Matthias, *Turkish Linguistic Contacts in Southeastern Europe*, Gorgias and Iosis Press 2010
5. **Kissling** Hans Joachim, “Zum islamischen Heiligenwesen auf dem Balkan, vorab im thrakischen Raume“, in: *Zeitschrift für Balkanologie*, 1 (1962), 46-59
6. **Mümin** Mümin, *Batı Trakya Türk Folkloru üzerine bir araştırma (doğum – evlenme – ölüm adetleri)*, İzmir 2009 (μεταπτυχιακή εργασία)
7. **Öksüz** Hikmet, *Batı Trakya Türkleri*, Çorum 2006

8. **Orhonlu** Cengiz, “Yunanistan Türkleri”, Türk Dünyası El Kitabı, Ankara 1976
9. **Sağlam** Feyyaz, *Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler*, c. IV, İzmir 1985-1996

2. ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΗΣ ΠΟΜΑΚΟΦΩΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Επιλογή και μεταγραφή: Χριστίνα Μάρκου, Μάρκος Αλμπάνης

Π.1. – ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ, ΙΣΤΟΡΙΕΣ

(Π.1.1) Ευτρόπελη ιστορία για τον Nasra'din 'Hotʒa (Emine)

Nasra'din 'Hotʒa iz'liza na ka'vena da pi'je ka've. 'Sluʒal jæ kom'ʃ'uena da bro'i pa'ri. Im'al jæ jus al'tune. I 'vika Nasra'din:

- Deto m', 'vika, da'de doksandu'kus - ʃu gi 'zema, 'deto m' da'de jus - ʃu si mu gi 'vurna.

I to go'tʃuje kom'ʃuena, smoabe't'avat se sas 'ʒenana i 'vika mu: “Daj 'metneme, 'vika, tij 'n'æma za'gubijme, 'vika, tij pak ʃu si ni gi da'de, ot' sa jus”. I toj m'ata ot ba'tʒena, kom'ʃ'uena. Sa'bal'an mu 'tʃuka i 'vika”:

- Ej, Nasra'dine, ej, Nasra'dine!
- Ej, be 'kom'ʃ'u!
- Am' daj si m', 'vika, 'lirite!
- Am' kakvi, 'vika, ja?
- Am' ti 'vikaʃe, 'vika, 'ftʃera : deto m' da'de jus, ʃu si mu gi 'dam, 'deto m' da'de doksandu'kus, ʃu gi 'durʒa.
- A, 'vika, Elhamdülillah, 'vika! Toj 'deto me e po'sreʃnal sos doksandu'kusno, da 'dojdat i 'jusno, 'vika. To ne do'hadat 'mlogo.

(Π.1.2) Ευτρόπελη ιστορία για τον Nasra'din 'Hotʒa (Μπασιά)

Bir ba'ku bir za'man Nasra'din im'al an'nog 'brata. Im' 'ali su 'volove, 'kravi. 'Pasli so gi naan'no. An'nog 'denæ 'vika brat mu, Nasra'dinovujet brat: 'Oti si ne razde'lime vo'lo'vese? Toj mu 'vika: “Tʃi da, da gi razde'lime. Kak ʃu 'stane, kak da gi razde'lime?” Naga'dili 'so su da stor'at 'jeʃte an'nog 'kutʃura, an'nog 'potana, za da gi razdel'ut. 'Fatot naa'no ogra'dot an'nog 'potana 'drugog, 'novag. A'nnog 'denæ so 'pasli aj'vanene i Nasradin je popital: “Bi va li 'ʒine 'vl'æzat na 'novonog 'potana da su mo, 'ʒine 'vl'æzat na 'staraneg, da su tvo. Brat mu je rekul: “Da, bi va”. Do'hodat ak'tjanlu ga'v'ædane, 'vlaz'at vrut vof 'staraneg 'potana. 'Jalnus an'no im'alo 'kuco, 'ʃikali sa go 'drugine, 'vl'alo je fof 'novanog 'potana. Nasra'din 'vika: “Tʃi da mu je bilo ej'zi kus'met, i za'fata 'hurgen da go pa'se an'nog 'vola. An'nog 'denæ na 'pladne kak je jal plad'nino, 's'æda 'blize pri 'toga, l'æga 'volot i za'fata da 'druzne. Nasra'din go 'gleda 'kaknu 'druzne i mu 'vika: “Ne'moj mi se 'krivi!” Zaftar'a mu pak: “Ne'moj mi se 'krivi! ʃu tu 'zakal'am!”. Dvaʃ-triʃ mu 'vika: “Ne'moj mi se kri'vi! ʃu tu 'zakal'am!”. 'Volun se 'pakle 'druzne. I toj 'fata za'kala go. I za'fata da go praj

par'tje - par'tje i da go 'm'æta ja'vanem. Da'hod'at ja'vane, kak go na'bivat i 'vikat mu: "Na 'drugono naf'to pa'ru" "Na 'drugon naf'to pa'ru".

'Hodi toj na 'drugon naf'to. Na na'hode 'nikava aj'tamazi. 'Tjaka i 'vide ajtam 'blize pa'mina a'din 'volek. I toj go za'fir'ava vAl'kane. 'Hodi vAl'kon faf an'nu'pe]tera ia za'fata da ræ've. 'Kaknu ræ've vAl'kat, 'hodi Nasra'din, vAlkon na'biva. 'vid'ava an'no 'gorne ku'de ræ've vAl'kun. A'ga pa'gl'ava 'votre - 'lire. 'Zima 'gorneno sas 'lirene I 'hodi vof t'ah. I 'kazua 'bratu mu: "Jaj si isi, ad'in 'volek.. 'kaza 'kaknu 'stanalo, 'oti je na'jel 'lirene. I brat mu pak 'vika: "Da gi razde'lime! 'Vuuri, 'vika, 'donesi kan'tarane od i'mamune da gi razde'lime i ne'moj mu kaza'va, 'vika, oti i toj]u 'i]te!" I toj 'hodi Nasra'din na i'mamune i 'kaknu mu 'ka]e mu 'vika: "Oj, I'mam, oj, I'mam, daj mi kan'tar]te,]u 'teglime 'lire." Toj go 'pita I'mamun: "Abe kak'nu su inej lire, kak'nu su inej pa'ri, 'tolkos 'mlogo, s kan'tar]u gi 'teglite?" "Nafi pari su in'uj, 'mlogo su, s kan'tar gi 'teglim." 'Hodi si Nasra'in s kan'tarena i 'kazua 'bratumu: "Aj isi isi, 'kazaj imamuve." Vika: "Ot' mu 'kaza, toj]u doj ejse'a i toj]u 'i]te!" Dru'ga go re'tje brat mu, i'mamun na vra'tana da'hode. Dru'ga 'nie da'hode i'mamun, Nasra'din 'vika: "Toj a'ko 'dojde, ja]u go 'prima]a, ga dojde,]u go 'pribija." Da'hode i'mamun i Nasra'din go pri'mazua. "Ku'na se'a]u 'prajm, oti go pri'maza?" , za'fata da 'kara brat mu. "Ku'na]u go praim sea i'mamusi?" Vika: "Ja]u go 'onesa, to si e 'ma 'rabata." I 'hodi 'm'æta go f an'nu'g 'suha bu'nare i as'tavæ go. Za 'malko so raz'rukoat maha'l'æene: "Ku'de je 'na]ujet i'mam, ku'de je 'na]ujet i'mam?" Nasra'in 'vika: "Ja znam ku'de je." "T]I ku'de je?" At'karava gi na bu'narene - ej'tua 'vuttre je. I tij 'fatat maha'l'æene, 'siorzvat go s i 'spu]tat go 'vuttre v bu'narene i vikat mu: "Borzo da is'kara] i'mamune I 'toa ga 'slaz'a 'dolu na mrat]nono, na'baroa 'n'akoja 'glava i zafata da 'vika: "Ej, mil'et, ej, mil'et, 'va]uet i'mamen im'æ]e li rogove?"

II.2 - ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

(II.2.1) 'Rusa 'kosa 'jimam (Εμνέ)

'Rusa 'kosa 'jimam,

fibit]ki si 'nemam [2]

'Zemi 'menjæ 'puurvo 'l'ube

i ja da 'jimam [2]

'Bjæli 'ruki 'jimam,

bur'mi si 'nemam [2]

'Zemi 'menjæ 'puurvo 'l'ube

i ja da 'jimam [2]

ʼTenka ʼsnaga ʼjimam,
Kadiʼfe si ʼnemam [2]
ʼZemi ʼmenjæ ʼpurvo ʼlʼube
i ja da ʼjimam [2]

ʼBʼæli ʼnogi ʼjimam,
ʼkundri si ʼnemam. [2]
ʼZemi ʼmenjæ ʼpurvo ʼlʼube
i ja da ʼjimam [2]

(II.2.2) ʼRado ʼbjalo ʼmilo ʼljube (Εμνέ)

ʼRado ʼbjalo ʼmilo ʼljube,
ʼRado ʼbjalo ʼmilo ʼljube,
ʼzemi ʼpuʼka ta me ʼjobij
ʼgrabne ʼnoʒe ta me ʼzdrobi.

ʼGrabne ʼnoʒe ta me ʼzdrobi.
ʼgrabne ʼnoʒe ta me ʼzdrobi,
ta me ʼstori na dve, na tri,
da ne ʼgledat ʼmojse ʼjoʃti.

Da ne ʼgledat ʼmojse ʼjoʃti,
da ne ʼgledat ʼmojse ʼjoʃti,
ga te ʼvodi ʼdrugo j ʼljube
ga te ʼvodi ʼdrugo j ʼljube

As ko ti sǝm glave'nica,
as ko ti sǝm glave'nica
ʼjimam ljube as vojnika,
ʼjimam ljube as vojnika.

(II.2.3) ʼNʼurʼa ʼjotkak jæ ʼlegnala (Εμνέ)

ʼNʼurʼa ʼjotkak jæ ʼlegnala,
ʼNʼurʼa ʼjotkak jæ ʼlegnala,
cʼʼala ji ʼravna goʼdina .

Cʼʼala ji ʼravna goʼdina ,
cʼʼala ji ʼravna goʼdina,
goʼdina ji poloʼvina.

ʼStani se ʼNʼurʼa ʼjopravæj,
ʼstani se ʼNʼurʼa ʼjopravæj,
ʼjopravæj, ʼNʼurʼa ʼnapravæj.

ʼJopravæj, ʼNʼurʼa , ʼnapravæj,
ʼjopravæj, ʼNʼurʼa , ʼnapravæj,
ʼlisteno se jæ ʼlisnolo.

ʼListeno se jæ ʼlisnolo,
ʼlisteno se jæ ʼlisnolo,
ʼcvetkene se sa rasʼcvjætli.

ʼLjube le ʼmilo ji ʼdrago,
ʼljube le ʼmilo ji ʼdrago,
ʼNʼurʼa se ʼzbira ʼtǝrnova.

ʼNʼurʼa se ʼzbira ʼtǝrnova,

ʼNʼurʼa se ʼzbira ʼtɔrnova,
ʼtebæ se ʼvʼæra ne ʼfata.

(II.2.4) ʼPufka j ʼpukna (Εμνέ)

ʼPufka j ʼpukna ʼjagdar,
ʼpufka j ʼpukna, jagʼdice,
ʼpufka j ʼpukna v ʼgorana zeʼlena.

ʼDetoj ʼpannam, ʼjagdar,
ʼdetoj ʼpannam, jagʼdice,
tam me zaroʼvjæjte.

S ʼnoʒitʃki mi, ʼjagdar,
s ʼnoʒitʃki mi, jagʼdice,
s ʼnoʒitʃki mi ʼropa iskoʼpajte.

S ʼnoʒeve mi, ʼjagdar,
s ʼnoʒeve mi, jagʼdice,
s ʼnoʒeve mi ʼmenjæ zaroʼvjæjte.

Na noʼgi mi, ʼjagdar,
na noʼgi mi, jagʼdice,
na noʼgi mi ʼloza posadʼajte.

Na sreʼde mi, ʼjagdar,
na sreʼde mi jagʼdice,
na sreʼde mi tʃeʃme jograʼdʼajte.

Na gla'va mi, 'jagdar,
na gla'va mi, jag'dice,
na gla'va mi baj'rak po'bijajte.

II.3. – NANOYPIΣMA – TAXTAPIΣMA

(II.3.1) Nani mi nani (Εμυνέ)

'Nani mi 'maitfino
'nani gol''am tʃek da 'staneʃ,
'majce ti is'met da praviʃ.
'Nani da zas'pej 'maitfino
'Nani gol''am tʃek na ra'stej
'Nani gol''am tʃek na ra'stej
'Nani na a'sker da 'ideʃ.

(II.3.2) Tintiri, Babo...(Εμυνέ)

'Tintiri, 'babo, tintiri,
'Imaʃ si 'moma 'kamatna.
Daj mi ja 'babo, daj mi ja,
ʃe ti 'oram 'mestata,
ʃe ti 'oram 'mestata,
ʃe ti 'karam 'duwvata.
Daj mi ja, babo, daj mi ja,
ʃe ti 'gledam 'momata.

II. 4 - ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

(Star i dum i) (Μπασιά)

1. A' ga tu u' pari 'pr'asnono, 'duef' 'ml'akono.
2. 'Krade'noto 'nema 'm'asto.
3. 'Motno 'vodo da ne 'borkaf.
4. 'Polni 'otji 'prazni 'roki.
5. Re'kana vu' rvi na de' nizene.
6. Radi mo da tu 'mehno.
7. 'Jilo vof 'torbo ne se'di.
8. 'Spomeni vol'kate da ti 'dojde na pra'gate.
9. 'Stori 'hubavo da si 'najdef be'l'uto.
10. Stra'hot si 'nema ka'libo.
11. MeZdu 'suhono 'durvo i su'rovono ga'ri.
12. Vol'kot ne je jal sos para'tfeno.
13. Jef 'luka da si 'tuka.
14. 'Zivi 'kone za ze'leno 'tr'avo.
15. 'Zie 'nema a'kula 'ima 'noga.
16. 'Zono 'kutfe ne 'hape.
17. Al'lah 'sval'a i 'katfe.
18. Bar'zatana 'kutjka sl'apa gi 'rada.
19. 'Bud'om go 'ima 'utre go 'nema.
20. Dur ne 'jahnef ma'gareno ne'moj trun'ka na'gite.

II.5 - ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

(II.5.1) Senka (Μπασιά)

Ja 'vuurvem, i toj vuur'vi, ja 'sennam, i toj 'senne. Kak'na je? ('senka)

(II.5.2) R'aka

Nap'ref vuur'vi na'dzat sa ne 'vrafta. Kak'na je? ('r'aka)

II.6. - ΕΥΧΕΣ (Μπασιά)

(II.6.1) Ευχές γάμου

Hairl'u da ti je!

Hairl'u da mu je ne'v'astat!

Da'no so po'gadot!

(Π.6.2) Ευχές καθημερινές

ʻMlogo da ʒiʻvejʃ!

Aʻllah da ti ʻdava ʻzdravʻe!

ʻʒivi i ʻzdravi!

Aʻllah kaʻbul da ti ʻpraj!

(Π.6.3) Ευχές για γέννηση παιδιού

Mashallah!

Dano mu ʒiʻvee!

Xairʻlu da mu je!

Da ti je ʻzdravo!

(Π.6.4) Ευχές για θάνατο

Alʻlah raxʻmetʻ ejʻlæ!

Leʻka da mu je parsʻtana!

Na ʻhubava meʻkʻana da ʻide!

Π.7 - ΚΑΤΑΡΕΣ (Μπασιά)

Daʻno ne ʻvidʻavaʃ haʻir!

Daʻno umʻrejʃ!

Daʻno tu grom udʻrije!

Daʻno ne ʻstigaʃ da vam!

Daʻno tu najde belʻa!

Daʻno tu ʻvolek ʻizʻade!

Π.8 - ΔΕΙΣΙΑΙΜΟΝΙΕΣ (Μπασιά)

1. Aʻku tu preseʻtʃe ʻzajek, ʃu tu ʻnajde ʻnʻækoja beʻlʻa.

2. A'ku je fuka'l'ata mese'tfíne, f'u stane 'n'ækoje pa'ratiko na

Π.9 - ΣΥΝΤΑΓΕΣ (Εμνέ)

(Π.9.1) 'Parenik

'T fetiri bar 'daka 'voda, tri bar 'daka 'brafno, aga vuz'vri vo'duna fa mu'sipef sol'. Ja'vaj- ja'vaj fa m 'sipavaf bra'fnono i fa go'bu rka. A'ga stane 'jaktse tfu'vursto na tep'cena fa si ras'sipala kavur'muna, 'sireneno i fa 'sipef otvur r'hu katfa'maka i fa go ras'tika sus pi'tar' ot'skra, fa mu kavur'disa i 'maslono , i fa go 'sipef otvur'hu, i do 'nega fa mu vuz'burka i 'ml'ako, ajr'an.

(Π.9.2) Klin

Vof e'din bar'dak 'voda fa 'sipef 'malko sol'tfíca i dve tri 'kapki zej'tin fa o'mæsi fa da 'prajif ko'rine, fa 'zeme fa ot'vorif i 'dvæne ko'ri, fa vaz'burka vuf a'nno le'hentfe bef zur'na pa'tato, edn'u 'ruka pi'rintf, ann'u par'tfe 'sirene, dve jaj'tsa, 'malko 'rigan, i 'malko sol'tfíca i zej'tintfek. I fa go ras'sipef vof te'pcena i fa go kla'def da sa pe'tfe 'vurhu 'sobana za da 'stane 'taja paradosja'ko. I 'setne ga su ispe'tfe ot e'nnuna stra'na, fa go o'burnef ot 'drugano i vurhh is'pekonono fa mu kla'def 'malko 'maslo.

(Π.9.3) 'Zel'e

'Zeme fa zdro'bij 'zel'eno, po'parif go vuf vuz'vr'ana 'voda, 'setne go isce'dif, zdro'bij tri gla'vice luk, kla'def mu 'zel'eno, os'tavif go da po'vri 'malko ba'faj ka'ru bir sa'hat, i zam da zdr'bij ber'kat' zur'na pa'tato – dve-tri-bef alt'u. A'ga se sva'ri pa'tato, 'sipef mu 'maltfinko 'salca, sol'tfíca i zej'tintfek. Zej'tin 'malko 'ot' mu 'setne kavur'disva i 'maslo. E'ga vijf ta se e sva'ril 'hubao pa'tatono, o'matfka go, 'sipef mu i 'maslono, vuz'burka go i «Καλή όρεξη!».

Ενδεικτική βιβλιογραφία για το γλωσσικό υλικό της πομακόφωνης πολιτισμικής κοινότητας της Θράκης

1. Βαρβούνης Μ. 1996. Λαογραφικά των Πομάκων της Θράκης. Αθήνα: Πορεία.
2. Κόκκας, Ν.Α. Ρόγκο 2005. Πομάκικα παραμύθια και παροιμίες από τη Γλαύκη Ν. Ξάνθης. Θεσ/νικη: Σταμούλης.

3. Κόκκας, Ν. 2006. Η προφορική παράδοση των Πομάκων της Ροδόπης. Θράκη. *Ιστορική και λαογραφική προσέγγιση του λαϊκού πολιτισμού της*. Επιμ. Μ.Γ.Βαρβούνης, Αθήνα: Αλήθεια, σ.271-310.
4. Κόκκας, Ν. 2014. Η μορφή του Νασραντίν Χότζα στις ευτράπελες διηγήσεις των Πομάκων. *Πρακτικά Επιστημονικής ημερίδας λαογραφίας*. Ξάνθη: Ίδρυμα Θρακικής τέχνης και παράδοσης, σ. 77-101.
5. Manova M. 2011. On some recent Pomak writing activities in Greece: ethno-cultural context and linguistic peculiarities. *ESUKA – JEFUL* 2011, 2 – 1, p. 261 – 272.
6. Каневска-Николова Е. 2014. Болгароязычные мусульмане в Южных Родопях. *Современная ситуация: язык и идентичность. Славяне-мусульмане на Балканах – язык и идентичность*. Институт Славяноведения РАН, с. 134-149.
7. Καραχότζα Σ. 2006. Η καθημερινή γλώσσα των Πομάκων της περιοχής Μύκης.
8. Klaus Steinke and Christian Vosse, eds., *The Pomaks in Greece and Bulgaria: A Model Case for Borderland Minorities in the Balkans* [Südosteuropa-Studien 73]. Munich: Verlag Otto Sagner/Südoosteuropa Gesellschaft, 2007.
9. Παπαδημητρίου Π. 2010. Ανθολογία πομακικών τραγουδιών της Ελλάδας. Θεσ/νικη: Α-φοι Κυριακίδη.
10. Ушев Е. 2012. „Изсуши ме, изгори ме...” (Южнородопският български фолклор в Ксатийско). Варна: Славена.

3. ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΟΦΩΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Επιλογή-Καταγραφή: Ευαγγελία Θωμαδάκη-Αθανασία Αλεξίου

Ε1. ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ε.1.1. Ο σπανός μυλωνάς (Απόστολος-Αίγειρος)

Μια φορά κι έναν καιρό ήταν μια μάνα μ' ένα αγοράκι, σ' ένα φτωχικό χωριό. Κοντά στην πλαγιά ενός βουνού ήτανε το χωριό αυτό και το σπίτι ήτανε πολύ φτωχικό. Για να ζήσουνε, το αγοράκι, να 'ταν δέκα- δώδεκα χρονών, πήγαινε στο βουνό, έκοβε ξύλα, τα φόρτωνε στο γάιδαρο, τα έφερνε στο σπίτι, και άλλα χρησιμοποιούσανε για τις ανάγκες του σπιτιού και άλλα τα πουλούσανε.

Ένα απόγευμα κατέβηκε το αγοράκι κατάκοπο, ξεφόρτωσε τα ξύλα από το γάιδαρο, και λέει στη μάνα του: -Μάνα πεινάω. Η μάνα του λέει, δεν έχω αγόρι μου τίποτε φαγητό.- Έ μάνα, λίγο αλεύρι, κάνε κάτι, μια πιτούλα, κάτι να φάμε. Λέει η μάνα του δεν έχω ούτε αλεύρι. –Ε τότε μάνα, λέει το αγοράκι, να βάλουμε να πάρω σιτάρι να πάω στο μύλο να κάνουμε αλεύρι. –Ε να πας αγόρι μου, αλλά να προσέχεις. Μην πας στο μυλωνά που είναι σπανός, γιατί αυτός κλέβει. Το αγοράκι είπε εντάξει μάνα θα προσέχω.

Βάζει το δισάκι με το σιτάρι, το φορτώνει στο γάιδαρο, πάει μια και δυο στο μύλο. Στο μύλο που πήγε ήταν ο μυλωνάς σπανός. Θυμήθηκε τα λόγια της μητέρας του και λέει του μυλωνά, μετάνιωσα, δε θα αλέσω. Είχε άλλους δυο μύλους στο ίδιο ποταμάκι, πιο πάνω. Και ο μικρός παίρνει το γάιδαρό του με το σιτάρι, πάει στον άλλο μύλο. Πάλι σπανός ο μυλωνάς, ο ίδιος μυλωνάς από άλλο μονοπάτι πήγαινε στον ένα και στον άλλο μύλο, έτσι θέλει το παραμύθι. Το παιδί πάλι λέει δε θα αλέσω, πάει στον τρίτο μύλο, πάλι σπανός ο μυλωνάς. Ε τότε είπε στον εαυτό του, 'θα σταματήσω να αλέσω', γιατί κάτι έπρεπε να πάει στο σπίτι, να φάνε, 'και θα προσέχω να μη με κλέψει ο μυλωνάς'.

Ρίξανε το σιτάρι στην κάσα, άρχισε να γυρίζει η μυλόπετρα και να βγάζει ζεστό αλεύρι. Ο μυλωνάς λέει του μικρού, να κάνουμε μια πίτα. Ο μικρός όπως πεινούσε κιόλα, λέει εντάξει. Ε φέρε αλεύρι (από το αλεύρι που άλεθε ο μύλος). Πάει το παιδί αλεύρι, του δίνει κι ένα δοχείο, πήγαινε έξω στην πηγή, φέρε νερό. Πάει το παιδί και νερό, ο μυλωνάς έριξε πολύ νερό, έγινε νερουλή η ζύμη. Του λέει φέρε κι άλλο αλεύρι, πάει κι άλλο αλεύρι, βάζει ο μυλωνάς παραπάνω αλεύρι, πηχτή η ζύμη, φέρε αλεύρι φέρε νερό, έγινε μια μεγάλη πίτα, σχεδόν το μισό αλεύρι, το απορρόφησε. Οπότε, είχαν ανάψει έξω (είχε φούρνο ο μυλωνάς), ανάψαν το φούρνο, τον ζεστάνανε, βάλαν την πίτα, και η πίτα ψηνόταν.

Ο μυλωνάς λέει του μικρού: Να πούμε από ένα ψέμα; Να βάλουμε ένα στοίχημα, να πούμε από ένα ψέμα, κι όποιος πει το πιο μεγάλο ψέμα να πάρει την πίτα. Τον ζώσανε τα φίδια τον μικρό, αλλά τι να κάνει; Λέει, εντάξει κυρ μυλωνά, θα γίνει έτσι. Ο μυλωνάς λέει, σαν πιο μεγάλος ν' αρχίσω εγώ; Εντάξει κύριε μυλωνά λέει το παιδί, άρχισε εσύ.

Και ξεκινάει ο μυλωνάς και λέει: Εμένα ο παππούς μου ήταν έμπορας. Είχε ένα μικρό караβάνι με πεντέξι καμήλες, ένα γάιδαρο, έναν υπάλληλο, και πηγαίνανε Θεσσαλονίκη- Κωνσταντινούπολη, φόρτωνε, κι έκαναν ανταλλαγή. Έφερνε από κει

μετάξια, κι από δω πήγαινε άλλα πράγματα. Αλλά μια φορά όπως γυρνούσε από την Κωνσταντινούπολη για Θεσσαλονίκη, φθάνουσε στον Έβρο, πλημμύρισε ο Έβρος ποταμός, κόπηκαν τα γεφύρια. Ο παππούς σταμάτησε και κοίταγε πώς θα περνούσαν τώρα τον πλημμυρισμένο Έβρο. Έβαλε τα χέρια στις τσέπες, είχε μέσα κολοκυθόσπορο, έβγαλε κι έτρωγε κολοκυθόσπορο. Του έπεσε ένας κολοκυθόσπορος στο έδαφος, φύτρωσε μια κολοκυθιά, μεγάλωσε γρήγορα-γρήγορα, ένα κλαδί πέρασε τον Έβρο, τυλίχτηκε στα δέντρα, χόντρυνε, χόντρυνε, δοκιμάζει ο παππούς, μπράβο! Έγινε γέφυρα. Περάσανε από πάνω το караβάνι οι καμήλες, ο γάιδαρος, οι άνθρωποι, και μια και περάσανε από την άλλη μεριά, σταματήσανε, βάλανε κάτι να φάνε, φάγανε, είχαν ανάψει και μια μεγάλη φωτιά. Ε, μετά για επιδόρπιο, έγινε και μια πολύ μεγάλη κολοκύθα, πήρανε τα τσεκούρια, κόψανε ένα πολύ μεγάλο κομμάτι με τα τσεκούρια, ψήσανε, φάγανε και κολοκύθα και γείρανε και τους πήρε ο ύπνος. Ξυπνήσανε μετά, δε βρίσκαν τις καμήλες, οι καμήλες άφαντες, εδώ οι καμήλες, εκεί οι καμήλες, τι γίναν οι καμήλες; -Τι γίνανε, λέει ο μικρός, οι καμήλες κυρ μυλωνά; -Α, λέει τις βρήκανε μέσα στην κολοκύθα, μπήκανε μές στην κολοκύθα και τρώγανε.

Σίγουρος ο μυλωνάς ότι κέρδισε το στοίχημα, του λέει του μικρού, σ' άρεσε; -Ναι, λέει – Ε τώρα η σειρά σου. Ο μικρός ψυχραίμος, -Εντάξει κυρ μυλωνά, λέει. Εμένα ο παππούς μου δεν ήταν έμπορος σαν το δικό σου, ένας απλός γεωργός ήτανε, είχε ένα ζευγάρι γελάδες, μ' αυτές όργωνε τα χωράφια, μ' αυτές κουβαλούσε ξύλα, την παραγωγή..., έ κάνανε και κανένα μοσχαράκι, το μεγαλώναμε, το πουλάγαμε, παίρναμε χαρτζιλίκι, γάλα, τυρί γιαούρτι κάναμε, όλα καλά πηγαίνανε. Αλλά μια φορά η μια γελάδα αρρώστησε και δεν τραβούσε, τώρα με μια γελάδα, ο ζυγός πώς θα προχωρήσει; Ε τι να κάνει ο παππούς μου, σκέφτηκε, σκέφτηκε, τι να βάλει στη θέση της άρρωστης αγελάδας, θυμήθηκε τις μέλισσες. Πήγε διάλεξε την πιο μεγάλη μέλισσα, την έβαλε στο ζυγό. Η μέλισσα όμως ήταν ασυνήθιστη απ' το ζυγό, κι ο σβέρκος της μέλισσας έκανε πληγή. Τι να κάνει ο παππούς, παίρνει ένα καρύδι, το στουπάει, κάνει αλοιφή, το βάζει στο λαιμό της μέλισσας, και ξαφνικά από κει φυτρώνει μια καρυδιά. Και μεγαλώνει η καρυδιά γρήγορα γρήγορα και φορτώνεται καρύδια και περνάνε οι χωρικοί και ρίξε ο ένας πέτρες και ρίξε ο άλλος ξύλα, ρίξε ο άλλος σβώλους από χώμα για να κατεβάσουνε καρύδια, πάνω στην καρυδιά γίνεται ένα χωράφι. Οπότε ο παππούς ανεβαίνει, το οργώνει, το σπέρνει σιτάρι, μεγαλώνει το σιτάρι και πάμε να θερίσουμε. Μόλις βάλουμε τα δρεπάνια, πετάγεται ένας λαγός. Ο παππούς φωνάζει: ήσυχα! Πετάει το δρεπάνι του και πάει το δρεπάνι του παππού, το χερούλι, καρφώνεται στον ποπό του λαγού. Τρέχει ο λαγός, κουνιέται το δριπάνι, το χωράφι σε πέντε λεφτά θερίστηκε.

Ο μυλωνάς συνεπαρμένος από το παραμύθι: -Κι ύστερα; Ο λαγός, κάπου σκάλωσε το δριπάνι, σ' ένα πουρνάρι, κι ο λαγός εξαφανίστηκε. Τρέχουμε να δούμε τι έγινε, βρίσκουμε το δρεπάνι, βρίσκουμε κι ένα σημείωμα. Συνεπαρμένος ο μυλωνάς του λέει: και τι έγγραφε το σημείωμα; “Σπανέ μυλωνά, πολύ τον έξυπνο μην κάνεις, η πίτα είναι του παιδιού”.

Κι ο μυλωνάς το παραδέχτηκε το παιδί και του λέει “χαλάλι σου!”, και του έδωσε την πίτα και πήγε στο χωριό και πήρε και το αλεύρι του και ζήσαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα.

Ε.1.2. Η γιαγιά Μαργούδα κι ο καλικάντζαρος (Μόσχος –Ιασμός)

Αυτό το παραμύθ' τ' άκ'σα απ' την άμνια Αγγλαΐα.

Έναν κινό στου χωριό μας είχι μνια γριά, την έλιγαν Μαργούδα, είχι χηρέψ' νουρίς η καημέν', είχε τρία παλικάρια, κι κάθονταν μαζί μι τα παλικάρια στου σπιτ' κι τα νύφεις.

Ένα προύι μέσα στον δωδεκάμηρο ξύπνησι νομίζοντας πως άκ'σι τον κράχτ'. Κείνα τα χρόνια δεν είχι καμπάνις σς ικκλησίις, απαγορευ'νταν, και γυρνούσε ένας απ' την ικκλησία, κήρυκας κατ' ουσίαν, τον έλεγαν κράχτ', και φώναζι, χτυπούσε τς πόρτες στα σπίτια, και φώναζι «χριστιανοί ώρα για την εκκλησία».

Νουμίζοντας η Μαργούδα που σ'κώθ'κε που πέρασ' ου κράχτ'ς και χτύπ(η)σι, σ'κών'ται, ντύνετι, βάζ' κινούρια σαλιβάρα, βάζ' τα μισουφούστανα τ'ς, βάζ' του φουστάν' τ'ς, τη σνίσια τ'ς τη γούνα, τη φλούδα, κείνη η φλούδα με τ' δαντέλα καπέλο του 'χει στου κεφάλ' τ'ς, βάζ' κι τς γόβις τα με τ'ς φούντις, παίρν' και του πορτ'μανέ, βγαίνι όξω, ανοίγ' του μάνταλου απ' την αυλόπουρτα, βγαίν' στο σουκάκ'. Βγαίν' στο σουκάκ', βλέπ', ζιντάνι όξου. Τζάνιμ, τί γίνεται λέει, κράχτ'ς φώναξ', ιγώ λέει τέτοια ώρα, όξου ψ'χή δεν έχει, ούτε χάραξι, ούτε τίποτα. Φαίνιτ' θα έχει συννεφιά, λέει, κι για αυτό μι φαίν'τι σκοτ'νά.

Παίρνει δρόμο σιγά σιγά η γιαγιά η Μαργούδα για την ικκλησία. Όσο δώσ' κεί μπροστά τ'ς εμφανίζετ' ένας / μια σκιά, την καθίζ' την βάζει στην πλάτη τα, την παίρνει. Λέει «κάνα παιδί μ' θα είν' φαίν'τι και με πήρε για να με πάει την ικκλησία να μην κ(ου)ραστώ. Λοιπόν για την εκκλησία παίρν' του δρόμο για τον λάκκο. Αρχισαν, πέφτουν οι παντόφλις στουν δρόμου τ'ς γιαγιάς της Μαργούδας, σκίζονται τα τσουράπια τ'ς... «Πού με πηγαίν'ς βρε πιδάκι μ' ;» «Α δω να μανάκα μ', α κει να μανάκα μ', α δω να μανάκα μ', α κει να μανάκα μ'... ντε ντε ντε, άρχισαν σκίστ'καν τα τσουράπια τ'ς, σκίς'κε η γούνα τ'ς .

Όσο δω σα κει, φωνάζ' ο πετ'νός. Ταμάμ φώναξ' ο πετ'νός, την παρατάει τη γριά η σκιά αυτήνα, φεύγει. Τώρα βλέπ' τα 'λόγυρα τ'ς η καημένη ... πού ; Στου βουνό μέσα κι σκοτ'νά, τυφλά. Παίρ', μι τα πουλλά, βρίσκ' τν πατέκα σιγά σιγά σιγά σιγά, κατ'βαίν' στου σπít'. Χτυπά την πόρτα, ανοίγουν τα πιδιά 'που μέσα «Καλά ρε μάνα πού ήσαν τέτοινα να ώρα ; Ακόμα δεν χάραξι!» «Ουμ πιδιά αυτό κι αυτό ... Την βλέπουν, νε παντόφλες, νε τσουράπια, νε γούνες, όλα ξεσκισμένα.

Την παίρνουν μέσα, την βάζουν σπíρτο, την βουλεύουν τη γιαγιά, «Τί ινηκι ρε μάνα;» «Αυτό κι αυτό. Ταμάμ βγήκα εγώ, νόμ'ζα που ήταν ο κράχτ'ς που φώναξ' ο κραχτ'ς και βγήκα όξου για να παου την ικκλησία. Εκείνο πάλι μι πήρε ένα στην πλάτη τ' και μι πήγι στο βουνό» «Ε και πώς σ' άφ'σε ρε μάνα;» «Φώναξ' ου πετ(ει)νός» «Α μάνα ήτανι καλικάντζαρους και για αυτό σι πήρε» Και κάθετ', βουλεύουν τη γιαγιά κι ύστερα απου ώρα ταμάμ χάραξι, φώναξ' ου κραχτ'ς για την εκκλησία. Ντύθ'κε ξανά η γιαγιά η Μαργούδα έβαλε άλλη γουνα, άλλις γόβες, παντόφλις και πήγι.

Κι από τότε έλιγαν στου χουριό ότι του δωδεκάμηρο απ' τα Χριστούγ'να ίσαμε το Σταυρό που γυρίζουν και φωτίζ' ο παπάς νύχτα δεν γυρνούν χουρίς φως να έχουν στα χέρια τ'ς, γιατί όποιους βγαίν' νύχτα χουρίς φως τον παίρνουν οι καλικαντζαρέοι κι έτσ' πήραν οι καλικαντζαρέοι τη γιαγιά τη Μαργούδα και γι'αυτό και κείνα τα χρόνια και στου τζάκ' ούλες τς μέρις αυτές έκι'ι το τζάκ' για να μην κατ'βαίνουν οι καλικαντζαρέοι μέσα στο σπít' και μαγαρίζουν τα φαγιά και τ' αλεύρια και τα γεννήματα ό,τι είχαν και δεν είχαν.

E.1.3. Οι δώδεκα μήνες (Μόσχος- Ίασμος)

Έναν κιρό κι ένα ζαμάνι ήταν ένας παππούς κι μια γριά, δεν είχαν πιδιά οι ανθρώπ', ήταν μοναχοί τς. Χιμώναν κιρό, χιόνια πουλλά κείνα τα χρόνια, παππούς αρρώστ'σι. Τώρα τα ξύλα στη σκλήβα λιγουστεύουν, τι να κάν', Παππούς δε μπουρεί, αναγκάζιτι η γιαγιά παίρ' του γαδούρ', σιγά-σιγά τ' βουνό κουντά, πήρι τν πατέκα α α α, φτάν' στου ύψουμα, αρχίζ' κόβ' σιγά-σιγά ξύλα. Κει από ' κουφτι τα ξύλα, βλέπ' απου καρσί έρχουνταν μια ουμάδα με αλόγατα μι ανθρώπ' απάν'. Καημέν' φουβήθ'κι. Πιάν'

βρίσκει μια πουρναριά, κρύβιτι στου πλάι. Κοντεύουν τ' αλόγατα κει πέρα, σταματούν. Τώρα τι να κάν' η γιαγιά, τν βλέπουν αυτοί, ιμφανίζιτι η γιαγιά.

-Τι δ'λειά έχ'ς γιαγια δω πέρα ισύ;

-Τι να κάνου πιδάκι μ', να έτς κι έτς', παππούς εινι άρρωστους, τα ξύλα λιγουστεύουν στου σπίτι, χιμώνας μιγάλους είνι, ξύλα θέλουμι, να ζισταθούμι.

-Πιδιά δεν έχ'τι;

-Πιδιά δεν έχουμι. Σεις τι είστι παλληκάρια; Κανι/βλέπει η γιαγιά μι του κιφάλι τς, τα μιτράει, δώδικα.

-Γιαγιά θα σι κάνουμι μια ιρώτιση.

-Τι είνι πιδάκι μου, τι θέλ'τι;

-Ποιος μήνας σ' αρέσ' απ' του χρόνου πιο πουλύ

-Πιδάκι μου οι μήνις του Θεού είνι, καλοί είνι

-Ου Γινάρ'ς; έχ' κρύα...

-Α πιδάκι μ, σαν έχει κρύα κι τι; κάθουμαστι μέσα, νε δ'λειες έχι, νε τίπουτα. Χιόνια έχ', άμα έχ'ς κι ζέστα κι φαϊ...

-Ου Φλιβάρ'ς; να κ'τσος...

-Α πουλύ καλός είνι. Λιγουστεύουν, πιο λίγις οι μέρις, ξιπιρνάει, έρχιτ' ου Μάρτς. Αρχίζου οι μέρις μιγαλώνουν του Μάρτ'. Απρίλ'ς ουου... αρχίζου ανοίγου, πρασ'νίζ' ου τόπους, φυτρώνουν τα γινηήματα σιγά-σιγά, κι ου Μάιους, ου, ανθίζ' κι λουλουδίζ' ου τόπους, ούλα τα λουλούδια, ούλα τα δέντρα, ούλους ου κάμπους ανθίζ' κι λουλουδίζ'. Ου Ιούνις, α, άμα αρχίζου τα γινηήματα σιγά-σιγ' γίντου, αρχίζουμι να θιρίζουμι,

-Ιούλιους;

-Αμ Ιούλιους θέρους...

-Αύγουστους γιαγιά;

-Αμ κι τουν Αύγουστου, γίν'νται τα σταφύλια, πηγαίνουμι κόφτουμι σταφύλια...

-Ου Σεπτέμβριους γιαγιά;

-Κι ου Σεπτέμβριους καλός πιδάκι μ'. Αρχίζουμι τουν τρύγου... Να θα κάνουμι τα πιτιμέζια μας, θα κάνουμι τα ριτσέλια μας, θα κάνουμι του κρασί μας.

-Ου Οκτώβριους; - Αρχίζουμι ζιβγαρίζουμι σιγα-σιγά τα χουράφια μας για να σπείρουμι. Νοέμβριους τα ίδια.

-Ου Δεκέμβριους;

-Αμ κι ου Δεκέμβριους μακάρ'. Ου Δεκέμβριους μέσα/ όλις οι γιουρτές του Δεκέμβριου είνι κει.

-Α δώ είμαστι τ' λέν. Πιάνου, φουρτώνου του γαδούρι τς γιαγιάς ξύλα, βάζου κι ένα άλογου, βάζου κι ένα χιμπέ απάνου φουρτουμένου μι πράματα, λέν'.

-Τώρα θα άρ'ς του γαδούρ' σ' κι τ'άλογου κι θα κατ'βίς στου σπίτ'. Θα κλείσεις τα παράθυρα κι τότε θα ξιφορτώσεις τα ξύλα κι τότε θα τ'αδειάσ'ς όλ' αυτά μεσα στου σπίτ'.

Πηγαίνει η καημένη η γριά, μέχρι να πάει φυσικά νύχτωσε κι όλας στου σπίτ. Πηγαίν' στου σπίτ', κλειδών' την ιξόπουρτα, ξιφορτών' τα ξύλα μέσ σνην αυλή, ανοίγ' την κάμαρα, κλείν' πόρτις παράθυρα, αδειάζ' μέσ στην κάμαρα τουν χιμπέ, έλαμψ' η κάμαρα, όλου παράν, όλου χρυσόν, αδειάζ' τουν άλλου χιμπέ, όλου φαγιά. Πού! μέσ σνην χαρα τς κείν'. Πόριψαν πόσουν κιρό, πήραν κι ξύλα μιτά, έστ'λε άνθρουπου πήρι ξύλα, πήρι γιατρό για τουν άντρα τς, σ'μμάζιγι λίγου-πουλύ του σπίτι τς.

Μια γ'τόνισα απ' του πλάι, τζάνουμι λέει αυτήνα μέχρι του χτε δεν είχι, από πού; Ντε,ντε,ντε,ντε,ντε, έ ρωτάει μια μέρα:

-Από πού, λέει, ισύ τόσουν παρά...Κει' απ' δεν είχιτι, τώρα ...

Αναγκάστ'κι η καημένη κι είπι. Να έτς' κι έτς', πήγα ιγώ στου βουνό, στα ξύλα, κι είδα κάτ' παλληκάρια κει, μι ρώτ'σαν αυτό κι αυτό κι μι τά'δωσαν.

Α, έτσ' είσαι; Μπιρ μπας παίρ' του γαδούρ' κι η άλλ' η γριά, π'γαίν' στου βουνό. Ούτι ξύλα έκοψι, ούτι ξικίνησι καθόλου. Φύλαξι, φύλαξι, λέει όλου κι θα φανούν αυτ'νοί. Ταμάμ κάθ'νταν στουν ίσκιου αποκάτ' σι μια πουρναριά, ιμφανίζοντι πάλι τα παλλ'κάρια μι τ' αλόγατα.

-Καλημέρα γιαγιά

-Καλημέρα

-Τι κάν'ς δ'να;

-Να ήρθα να κόψου ξύλα.

-Πού 'ν τα ξύλα για;

-Ε, βαρέθ'κα τώρα. Έκατσα ν' αποκ'ραστώ κι ύστερα θα τα κόψου.

-Α γιαγιά να σι ρουτήσουμι για τς μήνις. Ποιος μήνας είναι πιο καλός απ' τουν χρόνου;

-Ούλοι είναι για του φούρνου... Ποιόν να πείς; Τουν Γινάρ'; Μεσ στα χιόνια κι παγουνιές. Τουν Φλιβάρ'; Κ'τσός, Μάρτ'ς; Πάγουσι τη γριά του προύι κι μέχρι του βράδ' τη βρώμισι... Ποιον να πεις; Απρίλιο; Αρχίζουν δ'λειές, βγαίνουμ' όξου στουν κάμπου. 'Ολ' οι μήνες ,έναν μι τουν άλλου, συνέχεια είναι δ'λειές. Κι άμα γίν' του καλουκαίρ' ειδικά, να θέρου, νά σταφύλια, τρύγου, το 'να τ'αλλου τν Σεπτέμβριου, άιντι σπαρμόν πάλι, Ουκτώβριου, Νουέβριου, Δεκεβριου πάλι γιουρτές , ούλοι είναι για να μην είναι.

-Α, έτσ' είσι; Πιάνουν φουρτώνουν του γαδούρ' ξύλα, φουρτώνουν κι ένα άλουγου έναν χιμπέν.κι ένα δεύτιρου μέσα. Λεν' "Θα πάς στου σπίτ', θα ξιφουρτώ(σ)εις τα ξύλα στν αυλή, θα κλεί(σ)εις πάλι παράθυρα πόρτις στου σπίτ', κι τότε θ' ανοίξεις μέσα τς χιμπέδις. Πηγαίν' αυτή, ήταν μέσ στη χαρά τς, λέει μ' έδουσι κι μένα παράδις, λίρις μ' έδωσαν. Πηγαίν' στου σπίτ', ξιφουρτών' τα ξύλα η γριά, κλειδών' τς πόρτις, αδειάζ' τουν ένα χιμπέ, αδειάζ' κι τουν άλλουν, τι να διεί; Ου ένας ου χιμπές είχι μέσα πέτρις, ου άλλους ου χιμπές είχι φίδια. Να ιδεί τα ουλόγυρα τς η γριά, την έφαγαν τα φίδια. Γι' αυτό λέν, η καλή η γλώσσα, ου καλός ου λόγους πάντα πιάν'.

E.2. Τραγούδια

E.2.1. Τραγούδια (θρησκευτικών) γιορτών

E.2.1.1. ΛΑΖΑΡΟΣ (Μυροφόρα –Αίγειρος)

Έρθε Λάζαρος ήρθαν τα Βάγια
Έρθ' η Κυριακή που τρων' τα ψάρια
Γράψε Θόδωρε, γράψε Δημήτρη
Γράψε λεμονιά και κυπαρίσσι
Σήκω κυρά μ'
να με δώσ'ς τ' αυγό
Να πάω σ' άλλη πόρτα
Κι η άλλη πόρτα καρτερεί
με τον παρά στο χέρι
με τον παρά στο χέρι

E.2.1.2. ΜΟΙΡΟΛΟΓΙ ΤΗΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ (Τούλα-Αίγειρος)

Σήμερα μαύρος ουρανός, σήμερα μαύρη μέρα
Σήμερα όλοι θλίβονται και τα βουνά λυπιούνται,

Η Παναγιά η Δέσποινα καθόταν μοναχή της
Τας προσευχάς της έφτιαχνε για το μονογενή της
Φωνή εξήλθ' εξ ουρανού κι απ' αρχαγγέλου στόμα
Σώνουν κυρά μ' οι προσευχές, σώνουν και οι μετάνοιες
Το γιό σου τον επιάσανε και στα χαλκιά τον πάνε
Και στου Πελάτου τας αυλάς εκεί τον τυραννάνε
Η Παναγιά σαν τ' άκουσε, πέφτει, λιγοθυμάει,
Νερό σταμνί της ρίξανε, τρία κανάτια μόσχο
Και τρία με ροδόσταμο για να της έρθ' ο νους της
Μα σαν της ήρθ' ο λογισμός και σαν της ήρθ' ο νους της
Η Μάρθα κι η Μαγδαληνή και του Λαζάρου η μάνα
και του Ιακώβου η αδελφή κι οι τέσσερις αντάμα
παίρνουν το δρόμο το δρομί , δρομί το μονοπάτι
το μονοπάτι τ'ς έβγαλε στου μάστορα την πόρτα
καλήν σου μέρα μάστορα καλώς τα πολεμάτε
τι είναι αυτά που πολεμάς τι είναι αυτά που κάνεις
Εβραίοι με παρήγγειλαν τρία καρφιά να κάνω
Μα γω για το χατίρι τους βαρώ και κάνω πέντε
Συ Φαραέ που τα 'κανες πρέπει να τα διδάξεις
Βάλτε τα δυο στα χέρια του μ' αυτά που ευλογούσε
Και τα αλλα δυο στα πόδια του που θάλασσεσ περνούσε
Το πέμπτο το φαρμακερό βάλτε το στην καρδιά του
να τρέξει αίμα και νερό να λιγωθεί η ψυχή του
Σαν τ' άκουσε η Παναγιά βαρύ κατάρα δίνει
Ανάθεμα σε Τσέγκενε και συ και τα παιδιά σου
Χώρα από χώρα να γυρνάς ψωμί να μη χορτάσεις
Κι ένα παλιό πουκάμισο στη ράχη σου να βάλεις
και στάχτη απ' το τζάκι σου ποτές να μην πετάξεις
Παίρνουν το δρόμο το δρομί δρομί το μονοπάτι
Το μονοπάτι τς έβγαλε μες στου ληστού την πόρτα
Βρίσκουν τις πόρτες σφαιλιστές και τα κλειδιά παρμένα
Κάνει τα χέρια της κλειδιά, τα πόδια τς αντικλειδιά
Και πόρτες απ' το φόβο τους ανοίξαν μοναχές τις
Βλέπει τον κόσμο πλήθαινε κανέναν δε γνωρίζει
Τηράει δεξιά τηράει ζερβά βλέπει τον Άγιο Γιάννη
Βρε Άι Γιάννη μ' Πρόδρομε και Βαπτιστή του γιού μου
Μην είδες το παιδάκι μου, μην είδες το παιδί μου
Τον έκανες τον μεγάλωσες και δεν τονε γνωρίζεις
Ποιος έχει στόμα να σου πει μιλιά να σε λαλήσει
Κι όποιος αργυροδάχτυλο για να σου τονε δείξει
Τον βλέπεις κείνο τον γυμνό τον παραπονεμένο
Οπού φορεί πουκάμισο στο αίμα βουτηγμένο
Αυτός είναι ο γιόκας σου κι εμέ διδάσκαλός μου
Η Παναγιά πλησίασε, γλυκά τονε μιλάει
Δε μου μιλάς παιδάκι μου δε μου μιλάς παιδί μου;
Τι να σου πω μανούλα μου που διάφορο δεν έχεις;
Φέρε γκρεμό να γκρεμιστώ φωτιά να πάω να πέσω
Φέρε κι αργυροψάλιδο γι τα μαλλιά μ' να κόψεις
Μάνα μ' αν θα σφαγείς ισύ, σφάζουντ' οι μάνες όλες
Μάνα μ' αν γκριμιστείς ισύ, γκριμιούντ' οι μάνες όλες

βάλε κρασί μες στο κανί κι αφράτο παξιμάδι
κάνε τη μακαρία μου για να την κάνουν κι άλλοι
να κάνουν μάνες για παιδιά και τα παιδιά για μάνες
να κάνουν νιοι, να κάνουν νιες για τους καλούς τους άντρες
πότε παιδί μ' να καρτερώ πότε να περιμένω
μάνα μ' το Μέγα Σάββατο κοντά στο μεσονύχτι
όταν σημαίνουν εκκλησιές και ψάλλουν οι παπάδες
τότες και συ μανούλα μου να 'χεις χαρές μεγάλες
όποιος το λέει σώζεται κι όποιος τ' ακούει αγιάζει
κι όποιος το καλαφογκραστεί παράδεισο θα λάβει
παράδεισος και λειτουργιά μέσα στο άγιο βήμα.

Ε.2.1.3. ΚΑΛΑΝΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ (Γιώργος -Αίγειρος)

(Α)π' αρχοντικό σαν βγήκαμε, σ' αρχοντικό θα πάμε
Θα πάμε στον αφέντη μας τον πολυχρονεμένο
Θ' ανοίξ' κερά μ' τις πόρτες σου να ρθουν τα παλικάρια
Κι αράδιασε προσκέφαλα να κατσ'νε αράδα αράδα
Ποψέ Χριστός γεννήθηκε κι ο κόσμος δεν το νιώθει
Γεννήθηκε βαφτίστηκε στους ουρανούς επάνω
Κι απόψε θε να κατεβεί στων εκκλησιών τις πόρτες
Να στρώσ' το στρώμα τ' ισικο να κάτσ' να δικιοκρίνει
Να δικιοκρίνει αμαρτωλούς κι όλους τους κολασμένους
Όποιος τ' ακούει χαίρεται κι όποιος το λέει αγιάζει
Κι όποιος το καλοφικραστεί παράδεισο κερδίζει
Παράδεισο και λίβανο για τ' άγια μοναστήρια
Τα μοναστήρια έψελναν κι οι εκκλησιές διαβάζαν
Διαβάζοντας και ψέλνοντας Χριστός δεντρός ξιγέρνει
Χριστός δεντρός είν' ο Χριστός, τα κλούνια τα δυό ευαγγέλια
Και τ' αργυροφυλλούδια του ήταν οι προφητάδες
Προφήτευαν και έλεγαν για του Χριστού τα πάθη

Τραγουδήσαμε το Χριστό να πούμε τον αφέντη
Αφέντης καβαλίκεψε τριών χρονών πουλάρι
Το μάθησκε να περπατεί το μάθησκε να παίζει
Το μάθησκε να ρίχνεται χαντάκια αίμα (γ)ιμάτα
Κι όπου πατήσ' ο μαύρος του λιβάδια και πηγάδια
Πηγάδια συρτοπήγαδα νερά κανακεμένα
Κι όσες σκλάβες κι αν τ' άκουσαν όλες παν και γεμίζουν
Μονάχα μια μικρόσκλαβα δεν παίρνει δεν γεμίζει
και συ μικρή μικρόσκλαβα δεν παίρνεις δεν γεμίζεις
εγώ δεν ήρθα για νερό ούτε για να γεμίσω
μον' ήρθα στον αφέντη μας να δω και τη κυρά μας
να ζεις και να 'σαι αφέντη μας πάντα τραγούδια να 'σαι
πάντα τραγούδια και χαρές και τώρα και του χρόνου

E.2.1.4. ΧΕΛΙΔΟΝΙΣΜΑ (Μυροφόρα-Αίγειρος)

Μάρτης μας ήρθε, καλώς μας ήρθε
Τα λουλούδια ανθίζουν, ο τόπος μυρίζει
Τα χελιδόνια έρχονται από την Αραβία
Μας φέρνουνε την άνοιξη, όλο το καλοκαίρι
Με άνθη, με λουλούδια και με την καλοσύνη
Και 'μεις για τούτο ήρθαμε, να πούμε καλημέρα
Και να παρακαλέσωμε Χριστό και Παναΐα
Να σας βοηθάει παντοτινά σε όλην την υγεία
Σ' αυτό το σπίτι που 'ρθαμε
Πέτρα να μην ραΐσει
και ο νοικοκύρης του σπιτιού
Πολλά χρόνια να ζήσει
Δώσε με κυρά μ' το λεφτό
να πάω σ' άλλη πόρτα
Η άλλη πόρτα καρτερεί
με τον παρά στο χέρι
με τον παρά στο χέρι ...

E.2.2. Νανουρίσματα -Ταχταρίσματα

E.2.2.1. Έλα ύπνε μ' και πάρε το (Γιώργος –Αίγειρος)

Έλα ύπνε μ' και πάρε το και πάν' το στους μπαξέδες
Και γέμισε το στήθος του λουλούδια μενεξέδες
Μη χτυπάτε μη βροντάτε το παιδάκι μου κοιμάται
Κοιμήσου συ παιδάκι μου και γω σε νανουρίζω
Και γω την κούνια σου κουνώ γλυκά να σε κοιμίσω
Μη χτυπάτε μη βροντάτε το παιδάκι μου κοιμάται
Κοιμήσου με τη ζάχαρη και ζύπνα με το μέλι
Και πλύσου με ροδόνερο που πίνουν οι αγγέλοι
Μη χτυπάτε μη βροντάτε το παιδάκι μας κοιμάται

E.2.2.2. Ταχταρίσματα (Μόσχος- Ίασμος)

Του δικό μου το πιδί είναι μάλαμα φλουρί
Και του κόσμου τα πιδιά είναι κάλπικα φλουριά

Το παιδί μας θέλ' χουρό
τα βιουλιά δεν είναι 'δω
Κι όποιους πάει και τα φέρει
δυο βινέτικα στο χέρι
Να χουρέψει να χαρεί
τόρα που 'νι νιο πιδί
Αύριου θα παντριφτεί
μέσ' στα βάσανα θα μπει

Νταχτιρί του λέγανε και του επαντρέβγανε

Και του 'δώσαν και προικιά ένα κόσκινου κουκιά
Και του 'δώσαν κι ένα αμπέλι να χουρεί λαγός να μπαίνει

E.2.3. ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ (ομάδα γυναικών- Γρατινή)

E.2.3.1. Τραγούδι του γάμου για τη νύφη

Βάλτι καρέκλα μες στη μέσ' να κάτσ' η φραγκοπούλα
Δώσ' της καθρέφτ' στα χέρια της και χτένα στα μαλλιά της
Δώσ' της κι ένα μικρό πιδί μέσα στην αγκαλιά της
Σήμερα λάμπ' ο ουρανός σήμερα λάμπ' η μέρα
Σήμερ' αποχωρίζονται μάνα και θυγατέρα
Νύφη μου πού 'ν' η μάνα σου πού 'ναι και ο μπαμπάς σου
Που είναι και τ' αδερφάκια σου να στέκονται κοντά σου
Νύφη στο σπίτι που θα πας πολύ να τ' αγαπήσεις
Τον πεθερό την πεθερά να ξέρεις να τιμήσεις

E.2.3.2. για το γαμπρό

Βάλτι καρέκλα μες στη μέσ' να κάτσ' το παλικάρι
Βάλτε ξυράφ' στα γένια του και μόσχο στα μαλλιά του
Μπαρμπέρη τα ξυράφια σου καλά να τ' ακονίσεις
Και τον καλό μας το γαμπρό καλά να τον ξυρίσεις
Γαμπρέ τη νύφη ν' αγαπάς να μην τηνε μαλώνεις
Σαν γλάστρα με βασιλικό να τηνε καμαρώνεις
Γαμπρέ μου που στολίζεσαι να ζήσεις να γεράσεις
Και στον παιδιού σου τη χαρά κουφέτα να μοιράζεις

E.2.3.3. Μανόλης (όταν πηγαίνουν το γαμπρό στη νύφη)

Βρε Μανόλη Μανολάκη βρε καλό παιδί
Γκελ το πουλάκι μ' βρε καλό παιδί
Τι καλή γυναίκα πού 'χεις και δε χαίρεσαι
Γκελ' το πουλάκι μ' και δε χαίρεσι
Πού την βρήκες που την ήβρες και την άρεσις
Γκελ το πουλάκι μ' και την άρεσις
Μές στον γκιουλ μπαχτσέ την είδα και την άρεσα
Γκελ το πουλάκι μ' και την άρεσα
Πράσινο φουστάν' φορούσε κόκκινη ποδιά
Γκελ το πουλάκι μ' κόκκινη ποδιά
Και μου είπε ένα λόγο και μου άρεσε
Γκελ το πουλάκι μ' και μου άρεσε

E.2.3.4. της λυγερής το φόρεμα (Γιώργος-Αίγειρος)

Της λυγερής το φόρεμα, της νύφης το φουστάνι
Δέκα κορίτσια το 'ραβαν, δεκαοχτώ ραφτάδες
Κι ένα κορίτσι δροσερό σαν του Μαγιού τον κρίνο
Και ρόδινο σαν χαραυγή αυγή και τραγουδάει
Όσα πλουμούδια νύφη μου έχει το φόρεμά σου
Τόσα να είν' τα χρόνια σου και τόσα τα καλά σου.

E.2.4.ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

E.2.4.1. Παπαδοπούλα (Μόσχος-Ίασμος)

Αέρα μου καλοκαιρ'νέ

Φυσά να περπατούμε

Μας πήρε γιασεβντιμ αμαν (2)

Μας πήρε το ξημέρωμα (2), τ' άσπρο το μεσημέρι

Να πάνε γιασεβντιμ αμαν,

να πάνε οι άσπρες για νερό (2) κι οι έμορφες να πλύνουν

Πάω και -γιασεβντιμ αμαν,

Πάω και γώ ο νιούτσικος (2), το μαύρο μ' να ποτίσω

Παπαϊδο- γιασεβντιμ αμαν

Παπαϊδοπούλ' αντάμωσα, που 'ρχόταν απ' τ' αμπέλι

Με δυό φου- γιασεβντιμ αμαν

Με δυό φούντες τριαντάφυλλα (2), και μήλα στην ποδιά της

Δυο μήλα- γιασεβντιμ αμαν

Δυο μήλα εγώ τις γύρισα (2), κι αυτή μου δίνει πέντε

Δε θέλω - γιασεβντιμ αμαν

Δε θέλω γώ τα μήλα σου (2), τα τσαλαπατημένα

Μον' θέλω- γιασεβντιμ αμαν

Μον' θέλω δυο απ' τον κόρφο σου (2), τα μοσχομυρισμένα

Τσατσάκι μου, τσατσάκι μου

Πονεί το κεφαλάκι μου(2)

Τσατσάκι μου τσατσάκι μου

E.2.4.2. Κόρη που πας στον ποταμό (Γιώργος-Αίγειρος)

Κόρη καλέ κόρη που πας στον ποταμό (δισ)

Κόρη που πας στον ποταμό τα ρούχα σου να πλύνεις

Πάρε και με τα ρούχα μου Ελένη να τα πλύνεις

Να μη καλέ να μην τα πλύνεις με νερό

Να μην τα πλύνεις με νερό μόν' με τα δακρυά σου

και με το μουσκουσάπουνο που λούζεις τα μαλλιά σου

Να μην καλέ να μην τ' απλώσεις σε δεντρί

Να μην τ' απλώσεις σε δεντρί ούτε και σε κλωνάρι

Μόνο σε πικραμυγδαλιά π' ανθίζει το Γενάρη

E.2.4.3. Τζαναμ Κατιρινιό (ομάδα γυναικών-Γρατινή)

Εγές προψές βραδιάστηκα σ' ένα στενό σοκάκι τζανάμ Κατιρινιό

Είδα ψηλές είδα λιγνές είδα γαϊτανοφρύδες τζανάμ Κατιρινιό

Είδα και την, είδα και την αγάπη μου στην πόρτα ακουμπισμένη τζανάμ Κατιρινιό

Νερό της – νερό της γύρεψα να πώ κι αυτή μου δίνει λίγο τζανάμ Κατιρινιό

Κι ώσπου να πάω κι ώσπου να πάω στο σπίτι μου το ξέρασα φαρμάκι τζανάμ Κατιρινιό

Μές στο ποτήρ'- μέσ στο ποτήρι το βαλα και στο γιατρό το πήγα τζανάμ Κατιρινιό

Γιατρέ μ' για- γιατρέμ' για δεσ και ξέταξε τον πόνο της καρδιάς μου τζανάμ Κατιρινιό

Δεν είν' ο πό- δεν είν' ο πόνο της καρδιάς μόν' είναι της αγάπης τζανάμ Κατιρινιό

E.2.4.4. Γαρύφαλλο τσιαταλωτό (ομάδα γυναικών-Γρατινή)

Γαρύφαλλο τσιαταλωτό (2) στου βασιλιά το χέρι τριαλαλά λαλα λαλα λαλα λα (2)

Μαλαματένιος ο σταυρός κρεμέται στο λαιμό σου τριαλαλάλα λαλα λαλα λαλα

Όλοι φιλούνε το σταυρό κι εγώ το μάγουλό σου τριαλαλάλα λαλα λαλα λαλα
Ανάθεμα τη μάνα σου που σ' έκανε κοντούλα τριαλαλά λα λαλα λα λα λαλα
Και περπατείς περήφανα σαν τη βασιλοπούλα τριαλαλά λα λαλα λαλα λα
Η μάνα σου και η μάνα μου στη σάλα κουβεντιάζουν τριαλαλά λα λα λα λαλα λα
Και γω θαρρώ και συ θαρρείς πως μας αρραβωνιάζουν τριαλαλά λα λα λα λα λα λα

E.2.4.5. Ράντω (ομάδα γυναικών-Γρατινή)

Πέρασ' από 'να γιοφύρι
βλέπω μια στο παραθύρι
που κιντάει χρυσό μαντίλι
Καλή μου Ράντω καλή μου
Σ' αγαπώ μα τι να γίνω
Με την μάνα της μαλώνει
Μάνα μ' λέγω πάντρεψέ με
Σπιτονοικοκύρεψέ με
Καλή μου Ράντω καλή μου
Σ' αγαπώ μα τι να γίνω
Τα μαλλιά σου τέλι τέλι
Και καρδιά σου μένα θέλει
Καλή μου Ράντω καλή μου
Σ' αγαπώ μα τι να γίνω
Τα μαλλιά σου ρίξ' τα πίσω
Να δω να σ' αγαπήσω
Καλή μου Ράντω καλή μου
Σ' αγαπώ μα τι να γίνω
Τα μαλλιά σου ρίξ' τα μπρος σου
Να σε δει αρραβων'σκός σου
Καλή μου Ράντω καλή μου
Σ' αγαπώ μα τι να γίνω

E.2.4.6. Έχω πέντε παράδες (ομάδα γυναικων-Γρατινή)

Έχω πέντε παράδες τις τέσσερες θα πιω
Τον ένα θα κρατήσω γιατί θα παντρευτώ
Λαλό- λαλούν λατέρνις και βιολιά
Στα κατσαρά σου μαλλιά
Το φέσι μ' έχει φούντα κι απάνω θάλασσα
Για μια Διαμαντοπούλα το νου μου χάλασα
Λαλό- λαλούν λατέρνις και βιολιά
Στα κατσαρά σου μαλλιά
Κι αν δεν έχω παράδις το φέσι μου πουλώ
Την φούντα μ' αμανέτι βάλ' την κρασί να πιω
Λαλό- λαλούν λατέρνις και βιολιά
Στα κατσαρά σου μαλλιά
Ο ήλιος βασιλεύει στα παραθύρια σου
Και γω ο νους μου πάει στα μαύρα φρύδια σου
Λαλό- λαλούν λατέρνις και βιολιά
Στα κατσαρά σου μαλλιά

E.2.5. ΤΗΣ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑΣ (μιτζι) (Μόσχος-Ίασμος)

Φεγγάρι μου λαμπρό, λαμπρό
και λαμπροφορεμένο(2)
Τι άργησες ωσπού να βγεις
κι ώσπου να βασιλέψεις (2)
Να σκοτεινιάσουν τα βουνά
και να μαυρίσ' ου κάμπους (2)
Να πάν τ' αηδόνια στις φουλιές
και τα πουλιά στις μάνες (2)
Να πάει κι ο νιος κει π' αγαπάει
Στην αγαπητικιά του (2)

E.2.6. ΑΠΟΚΡΙΑΤΙΚΟ (ομάδα γυναικών-Γρατινή)

Πάπια

Πάπια κάθονταν στουν πάγου
παγούμενα τα φτιρούδια τς
και βαμμένα τα νυχούδια τς
το Θεό παρακαλούσε
και τον Κύργιου τον δοξάζει
βρέξι Κύργιο μια βρουχίτσα
να ξιπαγώσουν τα φτιρούδια μ'
να ξιβάψουν τα νυχούδια μ'
να πιτάξω να πηγαίνω
κάτω στου γιαλό στην άμμο
κάνουν τα καβούρια γάμου
και παντρεύουν την Μαλάμου
κάλιασαν και με να πάου
να χουρέψω και να φάου
μα δεν θέλησα να πάου
άκουσα τα τάμπορ-τούμπορ
μ' έκανε καρδιά να πάου
βάζω πίτα στο πλαστήρι και κρασί μες στο ποτήρι
παίρνω στράτα και πηγαίνω
βρίσκω αρκούδα συγκαθίζει
κι ο λαγός λαλεί τη λύρα
κι αχελώνα η κουρτέσα
σέρνει το χορό γαϊτάνι
κι ο σκαντζόχοιρος λεβέντης
κάθονταν στο ποδαράκι
και την κάνει με το μάτι
έλα βράδι στο κρεβάτι
να φιλήσεις μαύρο μάτι
και κορμί σαν το μπαμπάκι.

E.2.7. ΘΡΗΝΗΤΙΚΟ (ομάδα γυναικών-Γρατινή)

από μικρή στα βάσανα

Από μικρή στα βάσανα κι από μικρή στα ντέρτια
Από μικρή μπερδεύτηκα στου έρωτα τα δίχτυα

Μα να χαρώ πολύν καιρό ο Χάρος δε μ' αφήνει
Μόλις στεφάνι φόρεσα αρρώστια μου εβρήκε
Κλάψε με μάνα μ' κλάψε με με όλη την καρδιά σου
Ούτε στο σπίτι σ' θα ρχομαι ούτε στη γειτονιά σου
Μην κλαίτε σεις αδέρφια μου τα νιάτα σας χαλάτε
Μόν' την καημένη αγάπη μου να την παρηγοράτε
Κι όταν θα μου περάσουνε από τον μαχαλά σου
Έβγα στο μπαλκονάκι σου και τράβα τα μαλλιά σου
Κι όταν θα μ' ακουμπήσουνε στις εκκλησιάς την πόρτα
Τότε να βγάλεις μια φωνή να μαραθούν τα χόρτα
Και μην μου κλείσετε πολύ τον τάφο με ασβέστη
Και στη δεξιά μου τη μεριά αφήστε παραθύρι
Ν' ακούγεται η Ανάσταση και το Χριστός Ανέστη

Ε.3. ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ (Αθανασία –Κομοτηνή)

1. Ο τρελός πήγε κι ήρθε κι ο γνωστικός ακόμη το σκέφτιτι
2. Όλες οι μέλισσες αν φτιάναν μέλι θα 'τρωγαν κι οι κατσιβέλοι.
3. Με θ'κό σ' άνθρωπο φάε , πιες , αλισβερίσ'μην έχ'ς
4. Όλα τα τσ(ου)κάλια καπνίζουν μα δεν ξέρ'ς τί μαγειρεύουν
5. Οι άδειοι ντενεκέδες βροντάνε πιο πολύ
6. Τον αποψινό θυμό κράτα τον για το πουρνό
7. Όποιος μιλάει, πουλάει. Όποιος ακούει , αγοράζει
8. Ο λύκος κι αν εγέρασε το χούι τ' δεν τ' αλλάζει
9. Απ' ου διαβόλου το μαντρί, νε γιαούρτι, νε τυρί
10. Παλιός ουχτρός, φίλος δεν γένιτι.
11. Θρέψει φίδι του χειμώνα, να σε φάει του καλοκαίρ'
12. Για ένα ψύλλου, καίει το πάπλωμα τ'
13. Μαχιριά γιατρεύετι, αχαμνός λόγος σκουτών'.
14. Μην κοιτάζ'ς τη μούρη τ', κοίταξε τη μοίρα τ'
15. Όποιους έχ' πирσό πιπέρ' βάζ' κι στα λάχανα
16. Αναψι το καντήλι σ', πριχού σε βρει η νύχτα
17. Ου χουρτάτος δε θ'μάτι το νησ'κό
18. Διαλέγοντας – διαλέγοντας στην κοπριά κατέληξε
19. Των πρώτων τα πατήματα των αλλωνών γεφύρια

Ε.4. ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

(Αθανασία-Κομοτηνή)

1. Τα χείλη μου στα χείλη σου /Το χέρι μου στην τρύπα σου (το φλιτζάνι)
2. Πατημένη μπαίνει , μαραμένη βγαίνει (η πίτα)

(ομάδα γυναικών-Γρατινή)

3. Συρτ' πουρτ' πίσ' στην πόρτα (σκούπα)
4. Πάνου πιτσι κάτω πιτσι στη μέσ' αλυρούδ' (κάστανο)
5. Το τίρι-τίρι κρέμιτι, το τίρι τυρανιέται στα πράσινα τυλίγιτι, στα κόκκινα κοιμάται (το κεράσι)

Ε.5. ΕΥΧΕΣ και ΚΑΤΑΡΕΣ (Αθανασία-Κομοτηνή)

Ε.5.1. ΕΥΧΕΣ

Ε.5.1.1. Γέννηση -Σαραντισμός- βάφτιση

(Στους γονείς)

Να σας ζήσει!

Να ζήσει, να γεράσει!

Γερό και καλότυχο να 'ναι !

Να το χαίρεστε!

Στην έγκυο (πριν τη γέννηση):

Καλή λευτεριά!

Μ' έναν πόνο!

(μετά τη γέννηση) Καλό σαραντισμό!

(Βάφτιση)

Να σας ζήσει και με τ' όνομα!

(Στο νονό) Πάντα άξιος!

Ε.5.1.2. Γάμος

(Στους μελλόνυμφους)

Η ώρα η καλή! Οι ώρες οι καλές!

Καλά στέφανα!

(Μετά την στέψη)

Καλορίζικοι!

Στεριωμένοι!

Καλούς απογόνους!

(Στον κουμπάρο)

Πάντα άξιος!

(Στους ανύπαντρους που βοηθούν)

Και στα δικά σας!

Και στο κεφαλάκι σας!

Με μια καλή τύχη!

Και του χρόνου διπλός/ -ή!

Ε.5.1.3. Θάνατος

(Στους συγγενείς)

Συλλυπητήρια

Ζωή σε λόγου σας / Ζωή σε σάς

Να είστε γεροί να τον θυμόσαστε

(όταν μνημονεύεται ο νεκρός)

Θεός χωρέσ' τον -την

Να είναι ελαφρύ το χόμα του-της
Καλό παράδεισο!

E.5.1.4. Γιορτές

(Χριστούγεννα)

Καλά Χριστούγεννα

Καλές γιορτές!

(Πρωτοχρονιά)

Με το καλό ο καινούριος χρόνος!

Και του χρόνου με υγεία!

(Ονομαστική γιορτή-γενέθλια)

Χρόνια πολλά !

Πολύχρονος-η!

Χιλιόχρονος-η!

Και του χρόνου με υγεία!

E.5.1.5. Δουλειά (Στην αρχή μιας δουλειάς)

Καλά μπερεκέτια!

Καλές δουλειές!

Καλή ευκολία!

E.5.1.6. Γενικές ευχές

Δόξα τω Θεώ / δόξα σοι ο Θεός

Ο Θεός να σ' έχει καλά / Να είσαι καλά

Την ευχή του Θεού και της Παναγίας να έχεις

Ο Θεός να δώσει

E.5.1.7. Αποτροπή κακού

Θεός φυλάξοι

Κούφια η ώρα ...(που τ' ακούει)

Χτύπα ξύλο

Έξω από εδώ / Στα όρη στ' άγρια βουνά

Φτύσ' τον κόρφο σου

E.5.2. Κατάρες

Ανάθεμα

Χάρι και προκοπή να μην εύρει

Απ' το Θεό να το βρει

Κακό ψόφο/ κακό χρόνο να 'χει

Στον αγύριστο...

E.6. ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ- ΑΠΟΤΡΟΠΑΪΚΕΣ ΤΕΛΕΤΕΣ

(Χαρίκλεια-Κομοτηνή)

E.6.1. ρίζιμο μολυβιού (αποτροπή φόβου)

Παίρνουμε μία κουτάλα βαθιά, με το χερούλι φυσικά γιατί θα καεί, δεν μπορείς να το κρατήσεις αλλιώς, και ρίχνεις μέσα το μολύβι. Το μολύβι όμως, την κουτάλα αυτή, τη βάζουμε πάνω στη φωτιά, για να λιώσει το μολύβι, και μετά παίρνουμε ένα μαχαίρι κι

αφού λιώσει το μολύβι λέει ο κύριος που θέλει να τον ρίξω το μολύβι, θα με ρωτάει «Τι κόβεις μπάμπω;» κι εγώ θα λέω τα λόγια (πρέπει να λέω και τα λόγια;) [τι κόβεις;] «Κόβω χέρια, κόβω πόδια, κόβω αυτιά, κόβω μαλλιά, κόβω γλώσσα» και ξανά πάλι παίρνουμε την κουτάλα αυτή και τη ρίχνουμε - εντωμεταξύ, συγχρόνως, έχουμε μία κούπα με νερό και μες την κούπα εκείνη έχω λίγο κεχρί, μία κόκκινη κλωστή κι ένα κέρμα, ένα κέρμα οτιδήποτε - και ρίχνω το μολύβι το λιωμένο, επάνω απ' το κεφάλι πρώτα, και ό,τι σχήμα βγει λέω στον φοβισμένο ότι φοβήθηκες από αυτοκίνητο, από άνθρωπο, οτιδήποτε.

Αυτό το κάνουμε τρεις φορές το πρώτο Σάββατο, τρεις φορές το δεύτερο Σάββατο και τρεις φορές, εννιά φορές δηλαδή, τρία Σάββατα. Και το τελευταίο, όταν θα τελειώσει, το παίρνει ύστερα ο κύριος αυτός, φοβισμένος που είναι, το βάζει στον κόρφο του το μολύβι αυτό, το τυλίγουμε σε ένα πανάκι και το βάζει στον κόρφο του, το σκαλώνει στον κόρφο του, και το τελευταίο Σάββατο που ρίχνει το μολύβι το παίρνει και φεύγει τα ξημερώματα, έξι η ώρα τα ξημερώματα, και φεύγει σε ένα σταυροδρόμι και λέει «όπως σκορπάν τα πουλιά, τα πρόβατα, το νερό έτσ' να σκορπίσ' ο φόβος από την... απ' τον Γιώργο, απ' την Χαρίκλεια ...» οτιδήποτε όνομα έχει αυτός, και ...αυτό είναι το ξεμάτιασμα. Δεν υπάρχει τίποτε άλλο. Το κάνουμε τρία Σάββατα από τρεις φορές, εννιά φορές δηλαδή. Τελειώσε.

E.6.2. Ξεμάτιασμα

Παίρνουμε ένα φλιτζανάκι του καφέ, βάζουμε λίγο νερό μέσα και με τρία δάχτυλά μας παίρνουμε λίγο αλάτι στη φούχτα μας και λέμε μέσα, ... ρίχνουμε μέσα στο νερό, και λέμε «όπως σκορπάει το αλάτι να σκορπίσ' κι ο φόβος από την Ευγενία» το κάνουμε αυτό τρεις φορές και μετά παίρνουμε εκείνο το νερό όπως είναι και ρίχνουμε απάνω στο κεφάλι του ανθρώπου και λέμε «όπως σκορπάει το νερό να σκορπίσ' κι ο φόβος από τη Γεωργία». Παίρνουμε λίγο λαδάκι απ' το καντήλι, τρεις σταγόνες, ρίχνουμε μέσα στο νερό κι αν το χρώμα του λαδιού είναι ξανθό, είναι από ξανθό άνθρωπο, αν είναι από σκούρο, είναι σκούρος ο άνθρωπος αυτός που σε γήτεψε, που σε μάτιασε. Και μετά παίρνουμε το νερό εκείνο, πάμε έξω σε απάτητο μέρος, και το ρίχνουμε και λέμε «όπως σκορπάει το νερό να σκορπίσ' κι ο φόβος από τη Γεωργία» τρεις φορές και γυρίζουμε πίσω και τελειώσε αυτό ήταν.

E.7. ΣΥΝΤΑΓΕΣ (Χαρίκλεια-Κομοτηνή)

E.7.1. Βαρβάρα

Ξεκινάμε με την Βαρβάρα. Παίρνουμε πρώτα τα όσπρια, φασόλια, κουκιά και ρεβίθια. Τα βάζουμε την πρώτη μέρα να μουσκέψουν γιατί είναι σκληρά. Αφού μουσκέψουν και μετά, τα βράζουμε κι αυτά, χώρια, και τ' αφήνουμε στην άκρη. Την παραμονή της Βαρβάρας παίρνουμε το σιτάρι, το καθαρίζουμε, το πλένουμε και το βάζουμε κάνα δυο ώρες να μουσκέψει. Αφού μουσκέψει, βάζουμε τα όσπρια που είναι βρασμένα πιο μπροστά, τ' ανακατεύω με το σιτάρι και τα βάζουμε να βράσουν. Μόλις θα βράσουν και θα είναι έτοιμα για φάγωμα έχουμε το σουσάμι έτοιμο καβουρντισμένο κι αλεσμένο, παίρνουμε και λίγα σύκα, τα κόβουμε μικρά κομματάκια, λίγες σταφίδες, λίγα καρύδια και τη ζάχαρη μαζί και κανέλα και τα ρίχνουμε μεσ' την κατσαρόλα. Να

βράσουν αυτά, μέχρι που να πήξει ο ζωμός της Βαρβάρας και όταν είναι έτοιμη η Βαρβάρα, παίρνουμε, βάζουμε σε κουπάκια και μοιράζουμε στην γειτονιά με λίγη κανέλα από πάνω και καρύδια. Αυτή είναι η Βαρβάρα.

E.7.2. φασόλια με τουρσί

Βράζουμε τα φασόλια αποβραδίζ, τα ετοιμάζουμε, τα καθαρίζουμε, τα βάζουμε αποβραδίζ να μουλιάσουν και το πρωί τα βάζουμε να μισοβράσουν τα φασόλια και τα αφήνουμε στην άκρη. Παίρνουμε το λάχανο τουρσί, το ψιλοκόβουμε κι αυτό το βάζουμε στην κατσαρόλα με λάδι όσο παχύ το θέλεις εσύ...όσο ποσότητα θες λάδι να βάλεις. Βράζει το/ αχνίζει το/ η τουρσί, το λάχανο, κανένα τέταρτο, μισή ώρα, το βράζουμε λίγο γιατί είναι σκληρό και μετά ανακατεύουμε και τα φασόλια. Τ' αφήνουμε να βράσουν κανένα τεταρτάκ' όλα μαζί. Αμέσως παίρνουμε το λάδι, το βάζουμε σε ένα μπρικόκι και μόλις κάψει το λάδι ρίχνουμε το κόκκινο πιπέρι και τσιγαρίζουμε επάνω, το κάνουμε σύβραση το φαγητό. Κι αφού είναι έτοιμο το βάζουμε να βράσει καλά κι όταν είναι έτοιμο να βράσει το φαγητό, όταν είναι έτοιμο βρασμένο τότε θα το βγάλουμε, το αδειάζουμε σε ένα ταψί το βάζουμε στο φούρνο και πάλι ξαναβάζουμε λίγο λάδι να κάψει να... κάψει.. ρίχνουμε και λίγο κόκκινο πιπέρι, πάλι το ρίχνουμε επάνω στο φαγητό, το βάζουμε στο φούρνο να πιάσει μια κρούστα από πάνω και σ' ένα τέταρτο το φαγητό μας είναι έτοιμο.

E.7.3. καβουρμάς

Παίρνουμε το κρέας το χοιρινό, κόβουμε κομματάκια μικρά λίπη, κόβουμε και κομμάτια από το κρέας, τα ψαχνά κομμάτια, τα βάζουμε σ' ένα καζάνι μεγάλο, ανάλογα την ποσότητα που είναι κι εκείνα τα βάζουμε και τα τσιγαρίζουμε. Αφού τα τσιγαρίζουμε μετά, λίγο να πάρουν χρώμα ρίχνουν λίγο νεράκι να βράσουν και μετά ρίχνουν κόκκινο πιπέρι και τ' ανακατεύουν όλα μαζί και τ' αφήνουν να βράσουν και λίπος φυσικά θα βγάλει το .. η λίγδα που βάζουν μέσα στο καζάνι κι αφού βράσουν όλα μαζί καλά, λίγο μαύρο πιπέρι, κόκκινο πιπέρι, λίγη ρίγανη και λίγο αλάτι κι όταν είναι έτοιμα τ' αφήνουν να κρυσώσουν και τα βάζουν μέσ' στα τσουκάλια για να πιάσ' μια κρούστα από πάνω η λίγδα, σαν αποστείρωση (το είπα καλά ;) Αυτό είναι. Αυτό, δεν ξέρω παραπάνω.

E.7.4. μπάμπω

Την μπάμπω την κάνουμε για τα Χριστούγεννα. Συγκεκριμένα, η δόση είναι, για πέντε μέτρα έντερο παίρνουμε πέντε κιλά συκώτι, δύο κιλά κρέας, ένα κιλό κιμά, μία καρδιά, και μετά βάζουμε τα μυρωδικά. Αυτά τα κόβουμε μικρά μικρά κομματάκια (συκώτι είπα; ..ναι), τα κόβουμε ωμά όπως είναι μικρά μικρά κομματάκια, τα βάζουμε σε μια λεκάνη κι αφού τα κόψουμε τα κομματάκια αυτά, δεν τα πλένουμε, άπλυτα εννοείται, ρίχνουμε μέσα σ' αυτά τα υλικά που βάλουμε, ας πούμε τα κιλά, θα ρίξουμε περίπου μισή φλιτζάνα ρύζι (το ρύζι θα το κυνηγάς με το ποδήλατο, όχι πολύ, γιατί δεν θα γίνουν καλά), μαύρο πιπέρι, κόκκινο πιπέρι, λίγη ρίγανη και αλάτι. Τ' ανακατεύουμε όλα μαζί καλά, και τα έντερα που πήραμε, τα πέντε κιλά, τα κόβουμε ανάλογα τι μέγεθος, πόσο μάκρος, πόσο μεγάλα τα θέλεις, και τα γεμίζουμε σιγά σιγά, τα δένουμε μετά από δω κι από κει με σκοινί κι αφού τελειώσουμε το γέμισμα θα βάλουμε μια κατσαρόλα με νερό, μισή κατσαρόλα νερό και θα τα βάζουμε μέσα για να πάρουν βράση. Στην ώρα του βρασίματος τα τρυπάμε με ένα καλαμάκι για να βγάλουν / να πάρουν νερό μέσα κι όταν θα είναι έτοιμα τα έντερα, η μπάμπω, όταν σταματήσει να

βγάζει αίμα από μέσα, αφού τελειώσει να σταματήσει να βγάζει αίμα από μέσα αμέσως θα τα βγάλουμε στο ταψί, θα ρίξουμε απάνω λίγο βούτυρο και τα βάζουμε στο φούρνο να πάρουν μια κρούστα, να πάρουν ένα καφετί χρώμα. Η μπάμπω είναι έτοιμη. Μετά την κόβεις και τη σερβίρεις. Αυτό.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

- Βαρβούνης, Μ. Γ. 2005. *Λαϊκά Παραμύθια της Θράκης*. Αθήνα: εκδ. εν πλώ.
- Βαρβούνης, Μ. Γ. 2015. «Μορφές του λαϊκού πολιτισμού στη Θράκη (19^{ος}-20^{ος} αι.)». Στο: Σέργης, Μ. και συνεργάτες (Επιστημονική Επιτροπή), *Όψεις της Ιστορίας και του Πολιτισμού της Θράκης*. Κομοτηνή: Σχολή Κλασικών και Ανθρωπιστικών Σπουδών Δ.Π.Θ., Περιφερειακή Διεύθυνση Π/θμιας και Δ/θμιας Εκπαίδευσης Αν. Μακεδονίας και Θράκης. σελ. 279-303.
- Θάνου Α. & Κούλελης, Π. 2013. *Το Δαφνοκούκουτσο και άλλα θρακιώτικα παραμύθια*. Ξάνθη: ΠΑΚΕΘΡΑ.
- Θεοδωρίδου, Γ. 2014. Οι τελετουργικές τροφές ως σύστημα ανταλλαγών στο λαϊκό πολιτισμό: Η «κίνησή» τους ανάμεσα στους ορθόδοξους Χριστιανούς στην κοινωνία της Ξάνθης (1920-2000). Στο: Μαυρίδης, Δ. Α. & Αρχιμανδρ. π. Σωφρ. Γκουτζίνης (επιμ.) *Πρακτικά Επιστημονικής Ημερίδας Λαογραφίας*. Ξάνθη: Ι.Θ.Τ.Π.
- Καραντζή, Χ. 2012. Καταγραφές προφορικού διαλεκτικού λόγου: προβλήματα και προκλήσεις. Στο: Γαβριηλίδου, Ζ., Ευθυμίου, Α., Θωμαδάκη, Ε. & Καμπάκη-Βουγιουκλή, Π. (επιμ.), *Selected papers of the 10th ICGL*, Κομοτηνή/ΔΠΘ, σσ. 839-44 (<http://www.icgl.gr/files/greek/79-839-844.pdf>)
- Μερακλής, Μ. Γ. 1985. *Παροιμίες ελληνικές και των άλλων βαλκανικών λαών (συγκριτική εξέταση)*. Αθήνα: Πατάκης.
- Μπατζάκας, Γ. Μια πρώτη προσέγγιση του ιδιώματος του Ιάσμου Κομοτηνής. Στο: Γαβριηλίδου, Ζ., Ευθυμίου, Α., Θωμαδάκη, Ε. & Καμπάκη-Βουγιουκλή, Π. (επιμ.), *Selected papers of the 10th ICGL*, Κομοτηνή/ΔΠΘ, σσ. 973-82 (<http://www.icgl.gr/files/greek/94-973-982.pdf>)
- Παπαθανάση-Μουσιοπούλου Κ., 1979. *Λαογραφικά Θράκης*, τομ. Α' και 1980, τομ. Β'. Αθήνα.
- Σαραντή-Σταμούλη, Ε., 1952. «Προλήψεις και δεισιδαιμονίες της Θράκης», *Λαογραφία* 14: 169-200.
- Σαραντή -Σταμούλη, Ε. 1942. «Παραμύθια της Θράκης» *Θρακικά*, 17: 97-187.